

श्री
मानतुंगाचार्यविरचित माहा
प्राज्ञाविक प्रक्तामर स्तोत्र.

ते

पंडितावतंस श्री सिद्धिचंद्रप्रणीत टीकासहित
तथा कवि हेमराजविरचित हिंदुस्थानी जापामां

दोहा चोपाईयुक्त,

जने श्री देवविजयजीकृत रागमालासंयुक्त,

तथा

बालावबोधयोजित सर्वे मली पांच अंगरूप,

आ ग्रंथ

विवेकी सुजनोने मांगलिकार्थ प्रतिदिन पाठ करवाने

धर्माज उपयोगी जाणीने

श्रावक श्रीमसिंह माणकें

दृतीयावृत्ति.

श्री मुंवाईमां

निर्णयसागर प्रेसमध्ये दाळकृष्ण रामचंद्र थापेकरे

छपावी प्रसिद्ध करवो.

संवत् १९६५ भाद्रवा सुदी १.

सने १९०९, सत्तंबर.

॥ अथ ॥

॥ ऋक्तामर स्तोत्रः प्रारच्यते ॥

तेमां

प्रथम वे काव्ये करीने कवि देवतानुं नमस्का
रात्मक मंगल करे ठे ॥

ऋक्तामरप्रणतमौलिमणिप्रज्ञाणा, मुद्योतकं द
क्षितपापतमोवितानम् ॥ सम्यक् प्रणम्य जिन
पादयुगं युगादा, वालंबनं ऋवजले पततां ज
नानाम् ॥१॥ यः संस्तुतः सकलवाङ्मयतत्त्वबो
धा, उद्भूतबुद्धिपटुभिः सुरलोकनाथैः ॥ स्तोत्रै-
र्जागत्रितयचित्तहरैरुदारैः, स्तोष्ये किलाऽहमपि
तं प्रथमं जिनैः ॥ युग्मं ॥ १ ॥

अर्थः—(ऋक्तामर के०) ऋक्तिमंत एवा अमर जे दे
वतार्ज तेना (प्रणत के०) नमेला एवा जे (मौलि के०)
मुकुट, तेने विषे रहेला जे (मणि के०) मणियो, तेनी
(प्रज्ञाणां के०) कांतियोने (उद्योतकं के०) प्रकाश
रनाहं एवुं, तथा (दक्षित के०) दक्षन करी न

हुं पण (किल के०) निश्चै करी (स्तोष्ये के०) स्तुति क
रीश ॥२॥ आ ग्रंथनां काव्योनो अर्थ अन्वय करी क
ह्यो ठे, माटे अर्थमां बड्कां काव्योनां पदो आगल पाठ
अ जोवामां आवशे तेथी वांचनार साहेबोयें अर्थान्या
स करती वेलायें, वांचती वखतें लक्ष देवो. आ सर्व
स्तोत्रनो वसंततिलकानामा हंद ठे.

॥ टीका ॥ श्रेयःश्रिये प्रभुर्नूयात्, स वःश्रीनाम्नि
नंदनः ॥ स्वर्गवी च यदीयागौः, सुरसार्थमपूपुषत् ॥१॥
कर्त्ता शतावधानानां, विजेतोन्मत्तवादिनाम् ॥ वेत्ता ष
रुपि शास्त्राणां, मध्येता फारसीमपि ॥२॥ अकव्वरसुर
त्राण, हृदयांबुजषट्पदः ॥ दधानः शुद्धमिति, विरुदं
शाहिनापितम् ॥३॥ तेन वाचकचंद्रेण, सिद्धिचंद्रेण त
न्यते ॥ जक्तामरस्य बालानां, वृत्तिव्युत्पत्तिहेतवे ॥४॥
इति टीकाकारप्रशंसा ॥ त्रिजिर्विशेषकं ॥ इह हि खलु
निर्विघ्नसमाप्तिकामो मंगलमाचरेदिति लौकिकाविगी
तशिष्टाचारानुमितश्रुतिबोधितकर्त्तव्यताकत्वेन स्तोत्र
कर्त्ताश्रीमानतुंगसूरिर्विशिष्टशिष्टाचारप्रतिपालनायस
र्वदर्शनाजिमत्स्वेष्टदेवतानमस्कारात्मकं मंगलं काव्य
छयेन प्राहुःकुर्वन्नाह ॥ जक्तामरेति ॥ यः संस्तुते
काव्यछयस्य युगपश्चाख्या । किलेति संज्ञावन

ति शब्दशास्त्रे प्रोक्तत्वात् ॥ उक्तं च ॥ सकर्मका
 णामुत्पन्न, स्त्यादिर्जाविविक्कया ॥ अपाकरोति क
 र्मार्थं, त्यादिरेव न तत्पुनरिति ॥ अथ किं प्रणम्ये
 न्याह ॥ जिनपादयुगमिति ॥ जयति रागादिशत्रूनि
 ते जिनो वीतरागस्तस्य पादौ चरणौ तयोर्युगं युग्म
 सेत्यर्थः ॥ जिनस्य पादौ जिनपादौ जिनपादयोर्युगं
 जिनपादयुगं इति तत्पुरुषः ॥ पादाग्रं प्रपदंपादः,
 यदंघ्रिश्चरणोऽस्त्रियामित्यमरः ॥ किं विशिष्टं जिनपा
 दयुगं, उद्द्योतकं उद्द्योतयति तत् उद्द्योतकं प्र
 काशकारकं केचिदिह उडुपसर्गस्य दकारं पृथक्
 कृत्य उद्द्योतकमिति पठन्ति काव्यं ॥ जक्तामरप्रणत
 मौलिसणिप्रज्ञाणां । जजन्ते सेवंत इति जक्ताः परिच
 र्यायुक्ता ये अमरादेवास्तेषां प्रणमनवशात् प्रणताः
 प्रकर्षेण नम्रीभूता ये मौलयोमुकुटानि शिरांसि वा
 तेषु मणयोरत्नानि तेषां प्रज्ञामरिचयस्तासां जक्ता
 मरप्रणतमौलिसणिप्रज्ञाणां ॥ एतावता प्रणतदेवमु
 कुटमणिप्रज्ञाणामप्यधिकतरप्रकाशजनकमिति फलि
 तार्थः ॥ मौलिः किरीटे धास्मद्धे, चूसाकंकेलिमूर्ख
 सु ॥ इति हेमानेकार्थः ॥ अथास्य पदस्य पृथक्
 समानाः ॥ जक्ताश्च ते अमराश्च जक्तामराः ८

कर्मधारयः ॥ चक्तामराणां प्रणताश्च ते मौल्यश्च
 चक्तामरप्रणतमौल्य इति कर्मधारयः ॥ चक्तामरप्र
 णतमौलीनां मणयो चक्तामरप्रणतमौलिमणयः इति
 तत्पुरुषः ॥ चक्तामरप्रणतमौलिमणीनां प्रजा चक्ता
 मरप्रणतमौलिमणिप्रजास्तासां चक्तामरप्रणतमौलिम
 णिप्रजाणां इति तत्पुरुषः ॥ पुनः कीदृशं ? दलित
 पापतमोवितानं दलितं ध्वस्तं पापमेव तमोवितानं
 अंधकारजालं येन तत् दलितपापतमोवितानं इति
 कर्मधारयगर्जितो बहुव्रीहिः ॥ क्रतुविस्तारयोरस्त्रीवि
 तानं त्रिषु तुल्यक इत्यमरः ॥ पुनः कीदृशं ? आ
 लंबनं आधारभूतं ॥ केषां, जनानां लोकानां ॥ कथंभू
 तानां जनानां ? पततां पतन्ति ते पतंतस्तेषां पततां नि
 मज्जतां ॥ कस्मिन् ? चवजले संसारसमुद्रे ॥ चवएव ज
 लं चवजलं तस्मिन् चवजले इति कर्मधारयः ॥ कदा, यु
 गादौ युगस्य आदिर्युगादिः तृतीयारकप्रांते तस्मिन्
 युगादौ इति तत्पुरुषः ॥ एवं च यथा समुद्रे वृमतां जना
 नां यानपात्रं ह्रीपं वा चाऽऽलंबनं चवति तथा चवसमु
 द्रे निमज्जतां लोकानां जिनचरणयुगलमेवालंबनम
 स्तीति नावः ॥ १ ॥ तद्वदस्य यद्वदसापेक्षत्वात्तं कं इत्या
 कांक्षायामाह ॥ यः संस्तुत इति ॥ यो जिनेन्द्रः सुर

लोकनाथैः देवलोकस्वामिभिः इन्द्रैरिति यावत् संस्तु
 तः सम्यक् प्रकारेण स्तुतिविषयीकृत इत्यर्थः ॥ संस्तु
 त इति क्रियापदं ॥ कैः कर्तृभिः सुरलोकनाथैः ॥ सुर
 लोकानां नाथाः सुरलोकनाथास्तैः सुरलोकनाथैः
 इति तत्पुरुषः ॥ कः कर्मतापन्नो यः । कैः कृत्वा
 स्तोत्रैः शक्रस्तवादिस्तवनैः ॥ कीदृशैः सुरलोकना
 थैः ? उद्भूतबुद्धिपटुभिः ॥ उद्भूता या बुद्धिः प्रति
 ज्ञा तया पटुभिः निपुणैरित्यर्थः ॥ उद्भूता चासौ
 बुद्धिश्च उद्भूतबुद्धिः इति कर्मधारयः ॥ उद्भूत
 बुद्ध्या पटवः उद्भूतबुद्धिपटवस्तैः उद्भूतबुद्धिपटु
 भिः इति तत्पुरुषः ॥ कस्मात् सकलवाङ्मयतत्त्ववो
 धात् ॥ सकलं समस्तं यद्वाङ्मयं शास्त्रं तस्य तत्त्वं रह
 स्यं तस्य बोधः परिब्रिञ्चतिः तस्मात् ॥ वाचा निवृत्तं
 वाङ्मयं इति तत्पुरुषः ॥ सकलं च तद्वाङ्मयं च सक
 लवाङ्मयं इति कर्मधारयः ॥ सकलवाङ्मयस्य तत्त्वं
 सकलवाङ्मयतत्त्वं इति तत्पुरुषः ॥ सकलवाङ्मयत
 त्वस्यबोधः सकलवाङ्मयतत्त्वबोधस्तस्मात् सकलवाङ्म
 यतत्त्वबोधात् इति तत्पुरुषः ॥ एवं च सर्वशान्त्र
 रहस्याधिगमोत्पन्नबुद्धिकुशलैरिन्द्रैः स्तोत्रैः ॥
 स्तोत्रैः इति निर्गदितार्थः ॥ कीदृशैः स्तोत्रैः ?

(ए)

॥ दोहा ठंद ॥ आदि पुरुष आदीश जिन, आदि
सु विधि किरतार ॥ धर्मधुरंधर परमगुरु, नमो
आदि अवतार ॥ १ ॥ चोपाई ठंद ॥ सुर नर रत्न
मुकुट ठवि करै, अंतर पाप तिमिर सब हरे ॥
जिनपद वंदौं मन बच काय, जवजलपतितोऊरण
सहाय ॥ २ ॥ श्रुतपारग इंद्रादिक देव, जाकी श्रुति
कीनी करि सेइ ॥ शब्द मनोहर अर्थ विशाल,
तिन प्रभुकी वरनों गुनमाल ॥ ३ ॥

॥ राग जयजयवंती ॥ जक्त अमरण, प्रणत मु
कुटसनि, उलसित प्रजायेन, ताकूं डुति देतु है ॥ पाप
तिमिर हर, सुकृत निचयकर, जिनपद युग वर, नी
के प्रणमेतु हे ॥ १ ॥ जुगनकी आदि जंतु, परत जव
जल ज्रांतु, जयजयवंत संतु, ताकूं सच सेतु हे ॥ २ ॥
नाजिरायके नंद, युगवंद सुखकंद, देव प्रभु धरि
अनंद, जिनंद वंदेतु हे ॥ ३ ॥ राग रामकली ॥ तुंही
परमेश्वर ध्याजं, जगत गुरु ॥ तुंही ॥ टेक ॥ प्रथम
तीर्थकर परम पुरुष है, तातें चित्त न डुलाजं ॥
जग ॥ १ ॥ सकल शास्त्रके तत्त्व विचारत, मति
निर्मल लय लाजं ॥ विविध तवन करि इंद्र बखा
नत, तिहिंको तवन वनाजं ॥ जग ॥ २ ॥

हवे स्तोत्रकर्त्ता श्री मानतुंगाचार्य, पोताना
उरुतपणानो त्याग करता थका कहे ठे.

बुद्ध्या विनापि विबुधार्चितपादपीठ,
स्तोतुं समुद्यतमतिर्विगतत्रपोऽहम् ॥ वा
लं विहाय जलसंस्थितमिंद्रविंव, मन्यः
क इवति जनः सहसा ग्रहीतुम् ॥ ३ ॥

अर्थः—(विबुध के०) देवताउं अथवा पंक्ति
तोणें (आर्चित के०) अर्चन एतले पूजन करेलुं एवुं
ते (पादपीठ के०) पदासन एतले पग राखवानुं
आसन जेनुं, तेना संबोधनने विषे हे विबुधार्चितपा
दपीठ ! (बुद्ध्या विनापि के०) बुद्धि विना पण एत
ले पांक्षित्य विना पण (विगतत्रपः के०) विशेषें क
रीने गइ ठे त्रपा एतले लक्षा जेनी अर्थात् अशक्य
बन्नुने विषे प्रवर्त्तनशकी गतलक्षा गनो (स्तोतुं के०)
स्तुति कावानी (समुद्यतमतिः के०) रुढे प्रकारें
प्रयत्नवर्त्त करेली ते बुद्धि जेणें अर्थात् लयमवर्त्त यइ
ते बुद्धि जेनी एवो (अहं के०) हुं वुं, अर्थात् दृष्टांत
कहे ठे, ते जेम के (जलसंस्थितं के०) जलविषे रुढे
प्रकारें वसुं एतले प्रतिविधित अर्थहुं एवुं जे (इंद्रविं

वं के०) चंद्रमानुं प्रतिविंव तेने (सहसां के०) तत्काल
 (ग्रहीतुं के०) ग्रहण करवाने (वाढं विहाय के०) वा
 लक विना एटले वालक सूकीने (अन्यः के०) वीजो
 (कः के०) कयो (जनः के०) मनुष्य, (इष्टतिके०)
 इष्टा करे ठे ? अर्थात् वालक विना वीजो कोइ पण
 बुद्धिमान् जन, जलप्रति विंवित चंद्रने ग्रहण करवाने
 इष्टतो नथी, तेस हुं पण तमारुं स्तोत्र करवाने अश
 क्य ठतो पण स्तुति करवाने अजिलाष करुं हुं माटे
 सने गतलज्जा वालकज जाणवो ॥ ३ ॥

॥ टीका ॥ अथ कविरात्मौद्धत्यं परिजिहीर्षुराह ॥
 बुद्ध्याविनेति ॥ हे विबुधार्चितपादपीठ ! विबुधा
 देवा पंक्तिता वा तैः अर्चितं पूजितं पादपीठं पदासनं
 यस्य स विबुधार्चितपादपीठः इति बहुव्रीहिः ॥ तस्य
 संबोधनं हे देवपूजितपदासन ! अहं बुद्ध्या विनापि
 त्वां स्तोतुं स्तवीकर्तुं समुद्यतमतिः अस्मि । अस्मीति
 क्रियापदं । कःकर्त्ता ? अहं । कथंचूतोऽहं ? समुद्यतमतिः ।
 समुद्यता उत्पन्ना कृतप्रयत्ना वा मतिर्बुद्धिर्यस्य स स
 मुद्यतमतिः इति बहुव्रीहिः । किं कर्तुं ? स्तोतुं । कं त्वामि
 त्यर्थाज्ज्ञस्यं । कथं ? विनापि अंतरेणापि । कया ? बुद्ध्या ।
 बुद्धिर्मनीषा तथा । इह विना योगे तृतीया ॥ पुनः कं

विनु बालक, कुन मूरख कर घालै ॥ देवविजय जिन
के गुन गावत, हर्ष हियेमहिं वाले ॥ बु० ॥ २ ॥ ३ ॥

हवे भगवाननी स्तुति करवामां बीजा
उनी डुष्करता देखाडे ठे.

वक्तुं गुणान् गुणसमुद्र शशांककांतान्,
कस्ते क्षमः सुरगुरुप्रतिमोपि बुद्ध्या ॥
कल्पांतकालपवनोद्भूतनक्रचक्रं, को वा
तरीतुमलसंवुनिधिं शुजाच्याम् ॥ ४ ॥

अर्थः—(गुणसमुद्र के०) हे गुणरत्नाकर ! (ते
के०) तमारा (शशांककांतान् के०) शशांक जे चं
द्रमा, तेना सरखा मनोहर उज्ज्वल एवा (गुणान्
के०) गुणो जे ठे तेने (वक्तुं के०) कहैवाने वर्णन
करवाने (बुद्ध्या के०) बुद्धियें करीने (सुरगुरु
प्रतिमोपि के०) बृहस्पति समान एवो पण (कः
के०) कयो पुरुष, (क्षमः के०) समर्थ आय ठे ?
अर्थात् कोइ पण समर्थ थतो नथी. अहीं दृष्टांत
कहे ठे. के जेम (कल्पांतकाल के०) प्रलयकाल ते
संहारकाल तेनो (पवन के०) वायु तेणें करी (उद्भू
त के०) उठली रहेला एवा ठे (नक्रचक्रं के०) न-

અર્થ:- (મુનિ કે૦) મુનિ જે મુમુક્ષુ તેમના (ઈશ
 કે૦) સ્વામી, તેને મુનીશ કહિયે, તેના સંવોધનને
 વિષે હે મુનીશ ! હું તમારું સ્તોત્ર કરવાને અસમર્થ
 હું. (તથાપિ કે૦) તો પણ (તવ કે૦) તમારા
 (જક્તિવશાત્ કે૦) જક્તિના વશથી એટલે જક્તિ
 વશપણાચે કરી અસ્વતંત્ર થતો (વિગતશક્તિરપિ કે૦)
 ગઈ છે શક્તિ જેની અર્થાત્ સ્તોત્ર કરવામાં ક્ષીણ છે
 શક્તિ જેની એવો થતો પણ (સઃ કે૦) તે પૂર્વોક્ત બુ
 ઝિવૃઝિવર્જિત એવો (અહં કે૦) હું જે માનતુંગનામા
 આચાર્ય, તે (સ્તવં કે૦) તમારી સ્તુતિપ્રત્યે
 (કર્તુ કે૦) કરવાને (પ્રવૃત્તઃ કે૦) પ્રવૃત્ત થયો
 હું. ત્યાં ઉપમાન કહે છે. જેમ (મૃગઃ કે૦) હરિણ
 તે, (પ્રીત્યા કે૦) ભ્રેહું કરીને (આત્મવીર્ય કે૦)
 પોતાનું જે બલ તેને (અવિચાર્ય કે૦) અણવિચારીને
 (નિજશિશોઃ કે૦) પોતાના બાલકના (પરિપાલ
 નાર્થ કે૦) રક્ષણ કરવાને અર્થે (મૃગેંડ્ર કે૦) સિં
 હપ્રત્યે (કિં કે૦) શું (નાચ્યેતિ કે૦) સન્મુખ
 શુરુમાટે ન જાય છે ? અર્થાત્ જાયજ છે. તેમ કવિ
 કહે છે. કે હું પણ તમારી જક્તિવશે કરીને સ્તુતિ

अपितु अच्येत्वेवेत्यर्थः ॥ अच्येतीति क्रियापदं । कः कर्त्ता, मृगः । कं कर्मतापन्नं मृगेंद्रं । मृगाणां अरण्यपशूनां इन्द्रोमृगेंद्रः तं मृगेंद्रं इति तत्पुरुषः । अविचार्य अविमृश्य । किं, आत्मवीर्यं स्वीयवलं । आत्मनोवीर्यं आत्मवीर्येति तत्पुरुषः । कया, प्रीत्या प्रेम्णा । कस्य, निज शिशोः आत्मीयवालकस्य । किमर्थं ? परिपालनार्थं । परिपालनं परिरक्षणं तदेव अर्थः प्रयोजनं उत तदर्थमित्यर्थः । अर्थो निधेयरैवस्तु प्रयोजननिवृत्तिषु इत्यमरः । यथा मृगो निजापत्यप्रीत्या स्वशक्तिमविज्ञाव्यापि मृगेंद्रमच्युपैति ॥ तथैवाहमपि त्वद्भक्तिवशात् स्तुतिविधानसामर्थ्यमविचार्यापि त्वत्स्तुतिकरणार्थं प्रवृत्तोस्मीति ज्ञावः । अन्ये तु यथा मृगो मृगेंद्राच्युपगमे जग्नविक्रमी हास्यास्पदं गच्छति ॥ तथाहमपि त्वत्स्तोत्रकरणनिर्वाहे जग्नप्रतिज्ञो हास्यास्पदं जवितेत्यात्मनोऽनौद्धत्यमेव प्रकाशितं जवति सूरिणेति ज्ञावमामनन्ति ॥ परे तु यथा मृगो निःशक्तोपि निजापत्यरक्षणाय मृगेंद्राजिमुखं व्रजन् श्लाघां लज्जते ॥ तथैवाहं मन्दमतिरपि त्वदीयजक्त्या त्वत्स्तुतिविधानाय कृतप्रयत्नः कृतीनां कीर्त्तिपात्रं जविष्यामीत्यात्मीयौद्धत्यमेव सूरिणा प्रदर्शितमिति ज्ञातं एन्निपादगन्ति ॥ ॥ ॥

(३३)

बलं कारणं । तथा त्वङ्गक्तिरेव मे त्वत्स्तोत्रकरणवा
चादत्वे केवलं कारणमिति ज्ञावः ॥ उक्तं च ॥ उत्कू
जंतु वटे वटे वत वकाः काका वराका अपि, क्रां कु
र्वंतु सदा निनादपटवस्ते पिष्पले पिष्पले ॥ सोऽन्यः
कोपि रसादपल्लवव्यासोद्धसत्पाटवः क्रीमत्कोकि
लकंठकूजनकलालीलाविलासक्रमः ॥ १ ॥ इत्यस्मत्कृ
तवृद्धप्रस्तावोक्तिरलाकरे ॥ ६ ॥

चोपाई ॥ ॥ में शठ बुद्धिहसनको धाम, तुम
मुक्त नक्ति बुलावै राम; ज्युं पिक अंवकली परजाव,
मधु रितु मधुर करे आराव ॥ ६ ॥

॥ राग वसंत ॥ ॥ हठ ग्रहि आदि नाथ गुन
वर्नन, तोरि नक्ति मुहि बोलि कहै ॥ अपठ पढेमें
पावौं हासी, समरथ साहिव पयर ग्रहै ॥ ह० ॥ १ ॥
वसंत मास ज्युं कोकिल बोलत, खोलति पंचम राग
व है ॥ सोइ प्रजाव अंवकी मंजरी, देवजगत
प्रभु चरन रहै ॥ ह० ॥ २ ॥ ६ ॥

हवे स्तवन रचनामां जे गुण ठे, ते कहे ठे.

त्वत्संस्तवेन नवसंततिसन्निवृद्धं, पापं
क्षणात्क्षयमुपैति शरीरभाजाम् ॥ आक्रां

॥ टीका ॥ अथ स्तवनग्रंथने योगुणस्तमाह ॥ त्वत्संस्तवेनेति ॥ हे जिन ! त्वत्संस्तवेन त्वद्गुणोत्कीर्तनेन पापं वृजिनं द्वाणात् द्वायं उपैति नाशं प्राप्नोतीत्यर्थः ॥ उपैति क्रियापदं । किं कर्तुं ? पापं । किं कर्मतापन्नं ? द्वायं । कथं द्वाणात् । घटिकाषंशेन ॥ द्वाणैः षड्भिश्चनामिका चेति हैमः ॥ केन ? त्वत्संस्तवेन तव संस्तवः त्वत्संस्तवस्तेन त्वत्संस्तवेनेति तत्पुरुषः । पापं केषां ? शरीरजाजां शरीरं देहं जजंते ते शरीरजाजः । देहिनस्तेषां शरीरजाजां इति तत्पुरुषः । कथञ्भूतं पापं ? जवसंततिसन्निवञ्जं जवोजन्मजरामृतिरूपः तस्य संततिः समूहः तया सम्यक् प्रकारेण निवञ्जं बंधनविषयीकृतं । अशुचकर्मो द्यात् जन्मकोटिशतसमर्जितमित्यर्थः ॥ जवस्य संततिः जवसंततिरिति तत्पुरुषः । जवसंतत्या सन्निवञ्जं जवसंततिसन्निवञ्जं । इति तत्पुरुषः । अमुमेवार्थमुपमीयते ॥ किमिव ? अंधकारमिव । यथा अंधकारं तमः आशु शीघ्रं द्वायं उपैति गच्छतीत्यर्थः ॥ उपैतीति क्रियापदं । किं कर्तुं ? अंधकारं किं कर्मतापन्नं ? द्वायं कथं ? आशु शीघ्रं यद्वा स्यात्तयेति क्रियाविशेषणं । कथञ्भूतं अंधकारं ? सूर्याशुचिन्नं । सूर्यस्य जानोः अंशवः किरणास्तैर्निन्नं विदीर्णमित्यर्थः । सूर्याशुचिर्निन्नं सूर्याशुचिन्नं इति

तः । केषां ? सतां । कस्मात् तव प्रजावात् । एतावता स
 तामेव चित्तं हरिष्यति नतु खलानामिति ज्ञावः॥ यतः
 संतएवान्यगुणग्रहणलंपटाः ॥ यदुक्तं ॥ जानन्ति नैव
 बहवोपि परप्रयासं, ज्ञात्वापि हंत कुटिलाविमर्तिं न
 जंते ॥ ते केचिदेव शशिकांतमणिस्वजावा, येषां मनः
 परगुणैर्द्रवतामुपैति ॥१॥ उक्तिर्विशेषमधुरैर्वचनप्रपञ्चै
 श्चित्तं जिनन्ति सुजनस्य नवेतरस्य ॥ पीयुषपूररचितै
 रपि चंद्रपादैर्ये चंद्रकांतमणयः खलु ते द्रवंति ॥२॥ ए
 तावस्मत्कृतवृद्धप्रस्तावोक्तिरत्नाकरात् । अपिच ॥ मन
 सि वचसि काये पुण्यपीयुषपूर्णा, स्त्रिभुवनमुपकारश्रे
 णिभिः प्रीणयंतः॥ परगुणपरमाणून् पर्वतीकृत्य नित्यं,
 निजहृदि विकसंतः संति संतः कियंत ॥३॥ नर्तहरेः॥
 अत्र उपमानं तु निश्चितं॥ उदविंदुर्वारिकणः । मुक्ता
 फलद्युतिं सौक्तिकमणिष्ठायां उपैति प्राप्नोतीत्यर्थः ॥
 उपैतीति क्रियापदं । कः कर्त्ता ? उदविंदुः । उदकस्य
 विंदुः उदविंदुरिति तत्पुरुषः । उदकस्य उदादेशः ।
 कां कर्मतापन्नां ? मुक्ताफलद्युतिं । मुक्ताफलस्य द्युतिः
 मुक्ताफलद्युतिः तां मुक्ताफलद्युतिं । इति तत्पुरुषः ।
 केषु ? नलिनीदलेषु कमलिनीपत्रेषु । नलिनीनां दलानि
 नलिनीदलानि तेषु नलिनीदलेषु इति तत्पुरुषः ॥ ८

हवे सर्वज्ञ एवा जगवाननुं स्तवन, तो सकल दोष
हरणकारक हो, परंतु ते श्रीसर्वज्ञसंबंधिनी
कथा पण सकल डुरितने हरे ठे, ते कहे ठे.

आस्तां तव स्तवनमस्तसमस्तदोषं, त्व
त्संकथापि जगतां डुरितानि हंति ॥ दूरे
सहस्रकिरण. कुरुते प्रज्ञैव, पद्माकरेषु
जलजानि विकाशजांजि ॥ ए ॥

अर्थ:-हे देव ! (अस्त के०) नाश पाण्या ठे (सम
स्तदोषं के०) समग्र दोष जेथकी एवुं (तव के०) त
मारुं (स्तवनं के०) स्तवन जे ठे ते, (आस्तां के०) दूर
रहो, परंतु (स्वत्संकथापि के०) तमारी मात्र आ ज
व तथा परजवना चरित्रनी कथा जे करवी, ते पण (ज
गतां के०) जगत्वासी लोकोनां (डुरितानि के०) पाप
जे ठे, तेमने (हंति के०) हणे ठे, तिहां उपमा कहे ठे.
(सहस्रकिरणः के०) सूर्य जे ठे ते तो (दूरे के०) दूर र
हो, परंतु तेनी (प्रज्ञैव के०) प्रज्ञा जे ठे, तेहीज (पद्माक
रेषु के०) पद्मना आकर एटले समूह ठे जेमां एवां स
रोवरादिक तेने विपे, रहेलां एवां जे (जलजानि के०)
कमलो तेने (विकाशजांजि के०) विकश्वर एटले प्रका

माह ॥ सहस्रकिरणः सूर्यः । दूरे तिष्ठतु प्रज्ञैव सूर्य
मरीचिरेव जलजानि मुकुलितकमलानि विकाशजांजि
विकस्वराणि कुरुते विधत्ते ह्यर्थः । कुरुते इति क्रिया
पदं । का कर्त्री ? प्रज्ञैव अत्रैवकारोऽन्ययोगव्यवहेदा
र्थः । कानि कर्मतापन्नानि ? जलजानि जले जातानि
जलजानि इति तत्पुरुषः । केषु ? पद्माकरेषु पद्मानां क
मलानां आकराः समूहाः येषु ते पद्माकरास्तेषु पद्मा
करेषु इति बहुव्रीहिः ॥ पद्माकरस्तन्मागोऽस्त्री कासारः स
रसीसर इत्यमरः ॥ कथञ्छूतानि जलजानि ? विकाशजांजि
विकाशं विबोधं नजन्ते तानि विकाशजांजि इति तत्पु
रुषः । विकस्वराणीत्यर्थः ॥ एवं च सूर्योदयात् प्राक्
प्रवर्त्तिनी प्रज्ञैव यदा पद्मानां विकाशिनी तदा सूर्यस्य
तद्विकाशने किं वक्तव्यं ॥ एवमेव यदा जगवत्कथैव
दुरितविनाशिनी तदा जगवत्स्तोत्रस्य दुरितनिवारणे
किं कथनीयमिति ज्ञावः ॥ उक्तं च ॥ अस्तदपि परा
गृहीतं, ध्रुवमिह सहिमानमावहति ॥ मुरजिदन्नीर
वधूरति, कथापि यत्पातकं हरति ॥ १ ॥ इत्यस्मत्कृतवृ
द्धप्रस्तावोक्तिरत्नाकरात् ॥ अथ मंत्रोच्यते ॥ ॐ ह्रीं
क्षूं श्रीं चक्रेश्वरी मम रक्षां कुरु कुरु स्वाहा ॥ अने
न मंत्रेण सर्वात्मरक्षा भवति ॥ ए ॥

तमारी (तुल्याः के०) तुल्य एटले समान (जवंति के०) थाय ठे. तेमां (नात्यद्भुतं के०) अतिआश्चर्य नथी. (ननु के०) प्रश्नमां, (नाथ के०) हे नाथ ! (यः के०) जे कोइ धनवान् स्वामी, (इह के०) आ लोकने विषे पोतानो (आंश्रितं के०) आश्रय करीने रह्यो एवो जे सेवक, तेने (भूत्या के०) संपत्तियें करीने, लक्ष्मीयें करीने, महत्त्वे करीने, (आत्मसमं के०) पोतानी तुल्य (न करोति के०) नहिं करे ठे ? तो (वा के०) अथवा (तेन के०) ते स्वामी यें करीने (किं के०) शुं ? अर्थात् काहींज नहीं. ते स स्तवनकर्त्ता कहे ठे, के हुं पण तमारी स्तुति करतो ठतो तमारी पेटें तीर्थकर नामकर्मने संपादन करनारो आइश. ए कविनो आशय जाणवो ॥ १० ॥

॥ टीका ॥ अथ जगद्वज्रुणोत्कीर्त्तनफलमाह ॥ नात्यद्भुतमिति ॥ हे भुवनभूषणभूत ! भुवनानां जगत्संगीनां भूषणभूतः भुवनभूषणभूत इति तत्पुरुषः । तस्य संबोधनं हे जगदाक्षरणसमान ! अत्र भूतशब्दः उपमावाचकः । नव्यजनाः नवंतं त्वां गुणैः अग्निपुवंतं स्तुतिविषयीकुर्वतः भुवि पृथिव्यां । नवतस्तवा तुल्याः समाना नवन्ति जायन्ते । तत्र न अत्यद्भुतं न अत्याश्चर्यं ।

सार सहकार तथा विधेयं, येनोपहासविषयो न भवेद्वि
 रेफः ॥३॥ अनाहृताश्चेत्य, प्रगुणगुणलोचेन भवतः ।
 सन्नीहे सौभाग्यं, तदिह परिहासं प्रथयति ॥ विदग्ध
 त्वामेवं, पुनरिह कथाम्याचर तथा, यथा न स्यादा
 ली, कपटकरतालीकदुरवः ॥ ४ ॥ एतेऽस्मन्निर्मितवृद्ध
 प्रस्तावोक्तिरत्नकरात् ॥ १० ॥

चौपाई ॥ ॥ नहि अचंचो जो होइ तुरंत, तुमसें
 तुम गुन वरनत संत ॥ जो आधीनकूं आप समान, क
 रै न सो निंदित धनवान ॥ १० ॥

राग देखाश ॥ ॥ अचरिज नांहि तिहारो, अहो
 प्रभु ॥ अ० ॥ टेका ॥ भुवन भूषण भूषण नहिं तुममें, सक
 ल गुणें निरधारो ॥ अ० ॥ १ ॥ वरनत भविजन तुम सम
 होवे, देव प्रभु दिख धारो ॥ तिनकी सेवा कहा करे से
 वक, जो आप समान विचारो ॥ अ० ॥ २ ॥ ॥ १० ॥

हवे जगवद्दर्शननुं फल कहे ठे.

दृष्ट्वा भवंतमनिमेषविलोकनीयं, नान्यत्र
 तोषमुपयाति जनस्य चक्षुः ॥ पीत्वा पयः
 शशिकरद्युति दुग्धसिंधोः, क्षारं जलं
 जलनिधेरशितुं क इवेत् ॥ ११ ॥

एवुं हरिहरादिक अन्यदेवोनुं दर्शन, तेने कोण करे ?
अर्थात् कोझ न करे ॥ ११ ॥

॥ टीका ॥ अथ जगवद्दर्शनफलमाह ॥ दृष्ट्वेति ॥
प्रसन्नरूपजनस्य लोकस्य चक्षुर्नेत्रं जवंतं दृष्ट्वा त्वां वि
लोक्य अन्यत्र देवे तोषं न उपयाति न प्राप्नोतीत्य
र्थः ॥ उपयातीति क्रियापदं । किं कर्तुं चक्षुः । किं कर्मता
पन्नं तोषं । कस्य जनस्य । किं कृत्वा दृष्ट्वा । कं जवंतं ।
अन्यस्मिन्निति अन्यत्र कथञ्चूतं जवंतं अनिमेषविलो
कनीयं अनिमेषेण निर्निमेषेण विलोक्यते दृश्यते इति
अनिमेषविलोकनीयस्तं अनिमेषविलोकनीयं इति त
त्पुरुषः । एवं च स्थिरीभूय निर्निमेषदृशा जवंतं पश्यं
तो जगन्व्यजनास्त्वय्येव रतिं लभन्ते । नान्यत्र हरिहरा
दाविति ज्ञावः ॥ अत्रोपमानमाह ॥ कः पुमान् जलनि
धेर्लवणसमुद्रस्य जलं नीरं अशितुं पातुं श्वेत् वांठेत्
अपितु न कोपि वांठे दित्यर्थः ॥ श्वेदिति क्रियापदं ।
कः कर्त्ता पुमानिति गम्यं । किं कर्तुं अशितुं । किं कर्मता
पन्नं जलं । कस्य जलनिधेः । जलं निधीयन्ते स्थाप्यते
अस्मिन्निति जलनिधिस्तस्य जलनिधेः ॥ इति तत्पु
रुषः ॥ कथञ्चूतं जलं द्वारं कटु । अपेयमिति यावत् ॥
किं कृत्वा पीत्वा पानं कृत्वा । किं पयः पानीयं । कस्

॥ राग रासकली ॥ ॥ तुम देखै सुख पावे,
 ब्रज ॥ तुण्डिक ॥ अनिमेष लोचन जगजन जोव
 ऊँ गोर नहीं जावे ॥ मे० ॥ १ ॥ क्षीरतमुद्रको पा
 पीवत, खारो जल नहीं जावे ॥ जनमनमोहन तु
 जग सोहन, देवविजय गुन गावे ॥ मे० ॥ २ ॥ ११
 हवे जगवानना रूपनुं वर्णन कहे ठे.

यैः शान्तरागरुचिभिः परमाणुभिस्त्वं,
 निर्मापितस्त्रिभुवनैकललामभूत ॥ ता
 वंतएव खडु तेऽप्यणवः पृथिव्यां, यत्ते
 समानमपरं नहि रूपमस्ति ॥ १२ ॥

अर्थः—(त्रिभुवन के०) त्रण भुवनने विषे (ए
 क के०) अद्वितीय एटले एकज (ललामभूत के०)
 सुंदरभूत तेना संवोधनने विषे हे त्रिभुवनैकललामभू
 त ! (यैः के०) जे (शान्त के०) शान्त नासा नवमो
 रस तेनो (राग के०) जाव तेनी (रुचिभिः के०)
 छाया ठे जेमने विषे एवा (परमाणुभिः के०) पर
 माणुज्यें करीने (निर्मापितः के०) निर्माण करेला
 एवा शरीरवाला (त्वं के०) तमें ठो अने (तेषि के०)
 ते पण (अणवः के०) परमाणुज (पृथिव्यां के०)

अर्थ-हे नाथ ! (सुर के०) देवताज, (नर के०) मनुष्यो, (उरग के०) भुवनपति अथवा ना गकुमार प्रमुख जे देवो तेनां (नेत्र के०) चहु तेने (हारि के०) हरण करवानुं ठे शील जेनुं एवुं ठे. व ली केहेवुं ठे ? तो के (निःशेष के०) समस्त एवा जे (जगत्रितयोपमानं के०) त्रण भुवनने विषे जेनी उपमा देवाय एवा कमल, चंद्र, दर्पणादिक पदार्थों ते सर्वना सौंदर्यने (निर्जित के०) निःशेषपणायें करी ने जीत्युं ठे जेणें एवुं (ते के०) तमारुं (वक्रं के०) मुख, ते (क के०) क्यां ? अने (कलंकमलिनं के०) लांठनं करी नलिन तथा (यतू के०) जे (दासरे के०) दिवसने विषे (पांडुपलाशकटपं के०) खाखराना जा रनुं पांदहुं जेवुं पीळूं पसी जाय. तेना तरखुं (जब ति के०) आयठे. एवुं (निशाकरस्य के०) चंद्रमा ते नुं (विंव के०) विंव ते (क के०) क्यां ? अर्थात् तमारामुखनुंअनेचंद्रविंवनुंउपमेयत्वपटतुंनधी ॥१३॥

॥टीका॥ अथ जिनमुखवर्णनमाह ॥ दशमिति ॥ हे नाथ ! ते तव वक्रं मुखं क। निशाकरस्य चंद्रस्य विं दमंसलं क अथ कदाप्यौ मलद्वंद्वं सूचयतः । कदाचित् वक्रं सुरनरोरगनेत्रहारि सुरादेवा नरामनुष्याः उरगा

यदास्यकमलस्य कलामनीशं, स्तदास्यमेव वहति ध्रुव
मर्कविंशम् ॥ २ ॥ स्रष्टुं यदीयतनुमप्रतिरूपरूपं, लाव
एयपुण्यपयसः परिगलनाद्यत् ॥ शीतांशुमंशुकपटे वि
दधे विधाता, तत्पंकमंकमिषतोयदसौ व्यनक्ति ॥ ३ ॥
एतेऽस्मत्कृतवृद्धप्रस्तावोक्तिरत्नाकरात् ॥ मंत्रश्चायं ॥
ॐ ह्रीं श्रीं पूर्वश्चामोसहि लक्ष्मीं सवोसहि लक्ष्मीं वि
प्पोसहि लक्ष्मीं जलोसहि लक्ष्मीं नमः स्वाहा ॥ रो
गापहारिणी विद्येयं ॥ १३ ॥

चौपाई ॥ ॥ कहां तुम मुख अनुपम अविकार,
सुर नर नाग नयन मनोहार ॥ कहां चंद्रमंरुल सकलं
क, दिनमें ढांकपत्र सम रंग ॥ १३ ॥

॥ राग देवगंधार ॥ ॥ प्रभु तेरी मुखसमता कुन
होवे ॥ प्रभु ॥ टेक ॥ तीन जगत उपमान विचारे,
सकल सुरासुर जोवै ॥ प्रभु ॥ १ ॥ तुं निकलंक सदा उं
कलंकी, पांडु पलास विगोवै ॥ सोलकल वासर उदयेयें,
चंद्रमंरुल ठवि खोवै ॥ २ ॥ ॥ १३ ॥

हवे जगवद्गुणोनी व्याप्ति कहे ठे.

संपूर्णमंरुलशशांककलाकलाप, शुभ्रा
गुणास्त्रिभुवनं तव लंघयंति ॥ ये संश्रि

निवारयतीति क्रियापदं । कः कर्त्ता कः पुमानिति गम्यं ।
 कान् कर्मतापन्नान् तान् गुणान् किं कुर्वतस्तान् संच-
 रंतः कथं यथेष्टं । यथानिप्रायं । एतावता समर्थस्वा-
 मिनि तत्संश्रितानां सर्वत्र स्वेष्टया संचरणं युक्तमेवेति
 ज्ञावः ॥ यथा मम ॥ जीयात् श्रीमदखंरुवाचकगणप्राप्त
 प्रतिष्टोन्नति, रूपावावलिबन्धमानचरणः श्रीज्ञानुचंद्रो
 गुरुः ॥ यत्कीर्त्तिर्जुवनांगणे गुणगणवृद्धे न मांती पुन-
 र्जातुः स्थूणगताऽकरोदजिनवत्रह्यां रुयाश्चामिवा ॥ १॥ इ-
 ति शोचनस्तुतिटीकायां ॥ अत्र मंत्रः ॥ ॐ ह्रीं आसीवि
 सलह्रीणं ॐ ह्रीं । खीरासवलह्रीणं ॐ ह्रीं । महुआस
 वलह्रीणं ॐ ह्रीं । अमीआसवलह्रीणं नमः स्वाहा ॥
 एषा विषापहारिणी विद्या ॥ अथवा ॐ ह्रीं श्रीं । ह्रूं ह्रूं
 असिआजसी चुलु चुलु कुलु कुलु मुलु मुलु इतिश्च
 मे कुरु कुरु स्वाहा ॥ एषा त्रिजुवनस्वामिनी विद्या सर्व-
 समीहितप्रदा ॥ १४ ॥

चौपाई ॥ ॥ पूरन चंद्र ज्योति ठविवंत, तुम गुन
 तीन जगत लंघंत ॥ एक साथ ते तुम आधार, तिन
 विचरत कौ सकै निवार ॥ १४ ॥

॥ राग ललित ॥ ॥ प्रभु तेरे गुननकी कहा करुं बडा
 ईशदेक ॥ संपूर्णशशिकलासम उज्ज्वल, त्रिजुवनखंभि

सिद्धाई ॥ प्र० ॥ १ ॥ जे सेवे प्रभु जाके मंदिर, त्रि
 भुवनकी ठकुराई ॥ देव प्रभु ताके सेवककूं, मन साने
 तिहां जाइ, कौन निवारन जाई ॥ प्र० ॥ २ ॥ १४ ॥

हवे जगवाननुं यथार्थ नामपणुं कहे ठे.

चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशांगनाभि,
 नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ॥

कल्पांतकालमरुता चलिताचलेन, किं
 मंदराजिशिखरं चलितं कदाचित् ॥ १५ ॥

अर्थ:—हे प्रभो! ठगस्थ अवस्थायें विचरता ए
 वा तमोने (यदि के०) जो (त्रिदश के०) देवता
 उ तेनी (अंगनाभि: के०) स्त्रीयो जे तेणें (ते के०)
 तमारुं (मन: के०) मन जे ठे ते (मनागपि के०)
 किंचित् मात्र पण (विकारमार्ग के०) विकारना रया
 नक प्रत्यें (नीतं के०) न पसालुं एटले तमारुं
 मन, जोजने न पसालुं तो (अत्र के०) ए ठेकाणें
 (चित्रं के०) आश्चर्य (किं के०) हुं? अर्थात् ए
 मां कांइ पण आश्चर्य नथी. त्यां उघांत कहे ठे. के
 (चलिताचलेन के०) चलायमान करया हें अचल
 एटले मरोटा मरोटा पर्यंतो जेणें एवो (कल्पांत

कालमरुता के०) कदपांतकालनो वायु एटले प्रलय
 कालनो वायरो ते वायुयें करीने (कदाचित् के०)
 क्यारें पण (मंदराद्रिशिखरं के०) मंदराचल एटले
 मेरुपर्वत तेनुं जे शिखर ते, (किं के०) गुं (चलि
 तं के०) चलायमान थाय ठे ? अर्थात् प्रलय कालना
 पवनें सर्व पर्वतोने तो चलायमान कऱ्या, परंतु मेरु
 पर्वतने चलायमान न कऱ्यो. तेम देवतानी स्त्रीज्यें
 पण चीजा हरिहरादिक देवोने चलायमान कऱ्या; परं
 तु तमोनें दोज पमाकी शकीयो नहीं ॥ १५ ॥

॥ टीका ॥ अथ जगवन्नामतामाह ॥ चित्रमिति
 ॥ हे प्रजो ! यदि त्रिदशांगनाजिः देववधूजिः ते तव
 मनश्चित्तं ईपदपि मनागपि विकारमार्गं विकृतिपंथा
 नं न नीतं न प्रापितं । अत्रास्मिन् किं चित्रं किमाश्च
 र्यमित्यर्थः नीतं इति क्रियापदं । काजिः त्रिदशांगनाजिः
 त्रिदशानां अंगनाः त्रिदशांगनास्ताजिस्त्रिदशांगना
 जिः इति तत्पुरुषः । किं कर्मतापन्नं मनः । पुनः किं कर्मताप
 न्नं विकारमार्गं विकारस्य मार्गः विकारमार्गः तं इति त
 त्पुरुषः । एषा अप्रापणे धातोर्द्विकर्मकत्वाद्विकर्मनिर्देशः ॥ उ
 क्तं च ॥ एकः संगिषु राजते प्रियतमादेर्हार्कहारी हरो,
 नीरागेषु जिनो विमुक्तललनासंगो न यस्मात्परः ॥ ७

वारस्मरघस्मरोरगविषय्यासंगमूढो जनः, शेषः कामवि
 ड्वनोस्ति विषयान् जोक्तुं न सोक्तुं क्षमः ॥ १ ॥ अत्र दृष्टां
 तः कदपांतकालमरुता प्रलयसमयवायुना मंदराद्रिशि
 खरं मेरुगिरिशृंगं किं कदाचित्कस्मिंश्चिदपि काले च
 लितं कंपितं? अपितु जातु कदाचिन्न चलितमित्यर्थः ॥ च
 लितं इति क्रियापदं केन कत्रा कदपांतकालमरुता कदपां
 तकालस्य मरुत्कदपांतकालमरुत् तेन कदपांतकालमरु
 ता इति तत्पुरुषः । किं कर्मतापन्नं मंदराद्रिशिखरं मंदरा
 द्येः शिखरं मंदराद्रिशिखरमितितत्पुरुषः । कीदृशेन क
 दपांतकालमरुता चलिताऽचलेन चलिताः कंपिताः अच
 लाः पर्वताः येन सः चलिताचलस्तेन चलिताचलेनेति व
 हुव्रीहिः ॥ एवं च यथा प्रलयकालपवनेन सर्वेऽपि पर्वताः
 क्षोभिताः परंतु मेरुर्न ह्रुब्धः तथा देवस्त्रीभिः सर्वेऽपि ह
 रिहरादयो देवाः क्षोभिताः परमेकस्त्वमेव न ह्रुब्ध इति
 भावः ॥ उक्तं च ॥ शंभुस्त्रयं भुहरयो हरिणेक्षणानां, येना
 क्रियंत सततं गृहकर्मदास्ताः ॥ वाचामगोचरचरित्रवि
 चित्रिताय, तस्मै नमो जगवते कुसुमायुधाय ॥ २ ॥
 मत्तेजकुंजदलने भुवि संति शूराः, केचित्प्रचंक्रमृगरा
 जवधेऽपि शक्ताः ॥ किंतु ब्रवीमि बलिनां पुरतः प्रसह्य
 कंदर्पदर्पदलने विरला मनुज्याः ॥ ३ ॥ विकलयि

चौपाई ॥ ॥ ज्यों सुरतीय विचित्रम आरंज, मन न
 नियो तुम तौ न अचंज ॥ अचल चलावै प्रलय समी
 र, मेरुशिखर निगमगै न धीर ॥ १५ ॥

राग गुजरी ॥ ॥ यामें कबु नहिं नाथ विचि
 त्र, सुररमणी मन तनक न मोह्यो, मन वच कर्म प
 वित्र ॥ या० ॥ १ ॥ कलपंतकाल पवनथें सबही, अ
 चल चलै ज्युं पत्र ॥ मेरुशिखर कबहु नहिं सोलत,
 देव प्रभु करि मित्र ॥ या० ॥ २ ॥ १५ ॥

हवे जगवानने दीवानी उपमानी व्यर्थता कहे ठे.
 निर्धूमवर्तिरपवर्जिततैलपूरः, कृत्स्नं ज
 गत्रयमिदं प्रकटीकरोषि॥गम्यो न जातु
 मरुतां चलिताचलानां, दीपोऽपरस्त्वम
 सि नाथ जगत्प्रकाशः ॥ १६ ॥

अर्थः—(नाथ के०) हे नाथ ! (त्वं के०) तमें
 (अपरः के०) विलक्षण एवो बीजो (जगत्प्रकाशः
 के०) जगत्प्रकाशकरूप (दीपः के०) दीपक (अ
 सि के०) तो. ते केवी रीतें ठो ? त्यां कहे ठे. (नि
 र्धूमवर्तिः के०) निर्गत एतदे गयो ठे छेप रूप धू
 ज अने वर्ति एतदे काम वरारूप बाट जे

नेन गृहं इति दीपः इति तत्पुरुषः । कथंचूतोदीपः ?
 अपरः अनिवर्त्तनीयः । पुनः कथंचूतः ? निर्धूमवर्त्तिः
 धूमवर्त्तिज्यां रहितः धूमवर्त्तिरहितः धूमश्च वर्त्तिश्च
 धूमवर्त्ती इतरेतरद्वन्द्वः । नितरां गते धूमवर्त्तीर्यस्मात्स
 निर्धूमवर्त्तिः इति बहुव्रीहिः ॥ अन्यो दीपोधूमवर्त्ति
 सहितः स्यात् । जगदत्पदे धूमो छेपः वर्त्तिः कामद
 शाश्च ॥ तामाह ॥ अज्जिदापःप्रचिता स्या, त्स्मरणं
 गुणकीर्त्तनं ॥ उद्देशश्च प्रलपन, मुन्मादो व्याधिसंज्ञवः
 ॥१॥ जमानामरणं चेति, दश कामदशाःस्मृता इति ॥
 ताज्यां रहितः । पुनः कीदृशः अपवर्जिततैलपूरः ।
 अपवर्जितो निषिक्तो तैलस्य पूरः प्रपूरणं चेन स अप
 वर्जिततैलपूर इति बहुव्रीहिः । अत्र तैलपूरःस्ते
 प्रकारः । अन्योदीपस्तैलपूरसहितः स्यात् ॥ अन्यच्च
 त्वं दीपः कृत्स्नं सकलमिदं प्रत्यक्षं जगद्वयं विजृम्भनं
 प्रकटीकरोपि केवलज्ञानोद्योतेन स्पष्टं विधीयते ॥ अ
 न्यदीपस्तु गृहमात्रप्रकाशकः स्यात् । जगदत्पदे
 धर्माधर्मास्तिकायाकाशपुञ्जलास्तिकायजीवान्निकाये
 ति पञ्चास्तिकायात्मकं विश्वत्रयं ज्ञातव्यं । पुनः कथं
 चूतः सगतां पालानां जातु कदापि न गन्तव्यः ।

राजवितुं न शक्यः ॥ अन्योदीपोवायुनिर्वाणस्य
 ग्योन्नवति कथञ्चूतानां मरुतां चक्षिताचक्षानां । चक्षि-
 ताः कंपिताः अचक्षाः पर्वतायैस्ते चक्षिताचक्षास्ते
 चक्षिताचक्षानां इति बहुव्रीहिः । पुनः कथञ्चूतः जगत्प्रकाशः
 काशः जगत्संवर्णिषुः सर्वत्र प्रचारी जगति लोके प्रकाशोयस्य स जगत्प्रकाशः । इति बहुव्रीहिः ॥ अन्यो
 दीपस्तु एकस्थानस्थः स्यात् । अतएव जगत्प्रसिद्धी
 पकाद्विलक्षणोदीपस्त्वमसीति निष्कर्षः ॥ मंत्रश्चायं
 ॐ ह्रीं वीं यवुद्धीं ॐ ह्रीं कुंठवुद्धीं ॐ ह्रीं संजिह्व-
 सोवय्याणं ॐ ह्रीं अस्कीणं ॐ ह्रीं महाणसाणं ॐ ह्रीं
 सवलद्धीणं नमः स्वाहा ॥ श्रीसंपादिनी विद्या ॥ १५ ॥

चौपाई ॥ ॥ धूमरहितवाती गतनेह, परकाश
 क त्रिभुवन घर एह ॥ वातगम्य नांही परचंरु, अपर
 दीप तुम बलै अखंरु ॥ १६ ॥

॥ राग सामेरी ॥ ॥ जिनजी तुं जगमांहे दीवो, तुं
 जग अजिनव तीवो ॥ टेक ॥ धूम नही नही वाटि अन-
 म, तेलको पूर न पीवो ॥ प्र० ॥ १ ॥ तीन जगतके जग
 प्रकाशत, कवहुं न पवनये वीवो ॥ देवविजय कर जोरि
 कहे अरु, बहुल वपे तुंहि जीवो ॥ प्र० ॥ २ ॥ १६ ॥

(५९)

हवे प्रचुने सूर्य साथें उपमानी व्यर्थता कहे ठे.

नास्तं कदाचिदुपयासि न राहुगम्यः,
स्पष्टीकरोषि सहसा युगपज्जगंति ॥ नां
ओधरोदरनिरुद्धमहाप्रज्ञावः, सूर्याति
शायिमहिमासि मुनींद्र लोके ॥ १७ ॥

अर्थः—(मुनींद्र के०) हे मुनींद्र ! तमे (लोके
के०) जगतने विषे (सूर्यातिशायिमहिमा के०) सूर्य
यकी अधिक महिमावाला एवा (असि के०) ठो.
तेकेवी रीतें सूर्यातिशायि ठो ? तो के (कदाचित् के०)
क्यारें पण (अस्तं के०) अस्तपणाने (नउपयासि
के०) न पामो एवा ठो. अने सूर्य तो अस्त पामे
ठे. तथा वली तमें (नराहुगम्यः के०) राहुयें अ
सित होता नथी अने सूर्य तो राहुग्रस्त थाय ठे. वली
तमें तो (युगपत् के०) समकालें (जगंति के०)
त्रण जगतने (सहसा के०) तत्काल (स्पष्टीकरोषि
के०) प्रकाश करो ठो, अने सूर्य तो एक जंजू छीप
नेज प्रकाश करे ठे, तथा तमे तो (अंओधर के०) स
तिज्ञानावरणादिक पांच आवरण रूप जे मेघ तेनो
(उदर के०) मध्यजाग तेथकी (निरुद्ध के०) रोका

अञ्जोधरोमेघस्तत्त्वोदरं सध्यं तस्मिन् नितरां रुक्म
 न्नोमहांश्चासौ प्रजावः प्रतापोयस्यासौ । अञ्जोधरो
 दरनिरुक्मसहाप्रजावः ॥ एवंविधानइत्यर्थः ॥ अञ्जोध
 रस्य उदरं अञ्जोधरोदरं इति तत्पुरुषः ॥ अञ्जोधरो
 दरे निरुक्मोमहांश्चासौ प्रजावोयस्य स अञ्जोधरोदर
 निरुक्मसहाप्रजावइति कर्मधारयगर्जितोवद्बुद्धीहिः ।
 सूर्यस्तु मेघवन्नो निस्तेजाः स्यात् ॥ अथवा अञ्जोध
 रशब्देनात्र मतिश्रुतावधिमनःपर्यायकेवलानामावर
 णानि गृह्यन्ते । ततस्तैः पञ्चभिः आवरणैः न तिरोहि
 तो ज्ञानोद्योतो यस्य स तथेत्यर्थांतरं ॥ अतएव रवेन
 धिकोसीति निष्कर्षः ॥ मंत्रश्चात्र ॥ ॐ ह्रीं उगांनव
 चरणचारीणं ॐ ह्रीं दिक्षतवाणं ॐ ह्रीं नक्षत्रवाणं ।
 ॐ ह्रीं पद्मिनापगिवज्राणं नमः स्वाहा ॥ पद्मिना
 उदिनी विद्या ॥ १७ ॥

चोपाई ॥ ॥ त्रिपलु न क्षिपलु गलुयी हां. न
 ग परकास तुं ऐं तिनसां ॥ पन अनर्गपाय विनि
 वार. रवितं अधिक धरे गुन सार ॥ १७ ॥

॥ राग आशा गोपी मिध ॥ ॥ नृनरं तुं प
 धि कलायो. अमलाचल तुं नर्तिरे विरायो ॥ नृन
 नृमति नरुते सव नर्ति रयायो. पीनरं नरन सव

કરે છે. તથા વલી તમારું મુખકમલ તો, હુર્વાદી
 જે કુતર્ક કરનારા વાદિર્ભ તટૂપ (રાહુવદનસ્ય કે०)
 રાહુનું જે મુખ તેને (નગસ્યં કે०) યસવા યોગ્ય નથી
 અને ચંદ્રને તો રાહુનું મુખ ગ્રસે છે. તથા વલી તમા
 રું મુખકમલ તો (અનદપકાંતિ કે०) અદપકાંતિ
 વાહું નથી થતું અને ચંદ્રવિંવ તો અદપકાંતિ વાહું
 પણ ક્યારેક થાય છે. તથા વલી તમારું મુખાબ્જ તો
 (નવારિદાનાં કે०) મેઘોને આઘાદન કરવાને અશક્ય
 છે અને ચંદ્રવિંવને તો મેઘ આઘાદન કરવાને શક્તિમાં
 ન્હે. અને તમારું મુખકમલ તો (જગત્ કે०) ત્રણ
 જગતને (વિદ્યોતયત્ કે०) પ્રકાશ કરે છે અને
 ચંદ્રવિંવ તો એક જંબુદ્વીપનેજ માત્ર પ્રકાશ કરે છે,
 માટે હે પ્રજો ! અપૂર્વશશાંકવિંવપણું તે તમારા મુખક
 મલને યોગ્યજ છે ॥ ૧૭ ॥

॥ ટીકા ॥ અથ વિશેષાચ્છંદ્રોપમાં નિરસ્યન્ના
 હ ॥ નિલોદયમિતિ ॥ હે નાથ ! તવ મુખાબ્જં
 મુખકમલં અપૂર્વશશાંકવિંવં નુતનં ચંદ્રમંડલં વિન્ના
 જતે વિશેષેણ શોભતે इत्यर्थः ॥ વિન્નાજતે इति ક્રિ
 યાપદં મુખમેવ અબ્જં મુખાબ્જં इति કર્મધારયઃ ॥
 કયંજૂતં મુખાબ્જં ? અપૂર્વશશાંકવિંવં શશાંકસ્ય વિંવં

राहुवदनं तस्य राहुवदनस्य इति तत्पुरुषः । अत्यञ्जं
 विवं तु राहुवदनगम्यं ॥ उक्तं च ॥ आस्तां तावद्दिगं
 तप्रथितसुयशसां संगतिः सज्जनानां, तैः सार्द्धं वैरयो
 गोप्यतिशयमहतीमुन्नतिं संतनोति ॥ लोके कस्याग
 मिष्यत्श्रुतिपथमवपुर्वक्त्रशेषोऽपि राहु, स्रैलोक्याख्या
 तधाम्नोर्यदि रविशशिनोर्वैरितां नाकरिष्यत् ॥ १॥ इ
 त्यमत्कृतवृद्धप्रस्तावोक्तिरलाकरात् ॥ अत्र मंत्रः ॥ ॐ
 ह्रीं जंघाचारणां ॐ ह्रीं विद्याचारणां ॐ ह्रीं वेजवि
 द्दृष्टिपत्ताणं ॐ ह्रीं आगासगामीणं नमः स्वाहा ॥
 दोषनिर्नाशिनी विद्या ॥ १७ ॥

चौपाई ॥ ॥ सदा उदित विदलित तम मोहः
 विघटित मेघ राहु अवरोह ॥ तुम मुखकमल अपूरव
 चंद, जगतविकाशी ज्योति अमंद ॥ १७ ॥

राग सारंग मलार ॥ ॥ जिन तेरें मुख सारं
 ग विराजै ॥ ठेक ॥ राहु वदनके गम नहिं आयो,
 मोह तिमिर सब जाजै री ॥ जि० ॥ १ ॥ वर्षत न
 रज घनाघन अंतर, नित्य उदय ठवि ताजे री ॥ ति
 न लोकमें देव प्रभु अव, नाजि मद्धार निजाजे री,
 अपूरवमुख शशि ठाजै री ॥ जि० ॥ २ ॥ १७ ॥

(६६)

हवे प्रभुना मुखेंडु पासें सूर्य, चंद्रमा पण
निःप्रयोजनवाला ठे, एवुं देखाडे ठे.

किं शर्वरीषु शशिनान्हि विवस्वता
वा, युष्मन्मुखेंडुदलितेषु तमस्सु नाथ ॥
निष्पन्नशालिवनशालिनि जीवलोकें,
कार्यं कियज्जलधरैर्जलचारनम्रैः ॥१॥

अर्थः(नाथ के०) हे नाथ ! (युष्मन्मुखेंडु
के०) तमारा मुखरूप इंडु जे चंद्रमा तेणें (तमस्सु
के०) अज्ञानरूप अंधकारो (दलितेषु के०) दलन
करे ठते पठी (शर्वरीषु के०) रात्रियोने विषे उद-
य थनारा एवा (शशिना के०) चंद्रमायें करीने
(किं के०) शुं कार्य थवानुं ठे? (वा के०) अथवा
(अन्हि के०) दिवसने विषे उदय थनारा एवा (वि-
वस्वता के०) सूर्य करीने (किं के०) शुं कार्य थवानुं
ठे? त्यां दृष्टांत कहे ठे. के जेम (निष्पन्न के०) पा
केलां एवां जे (शालिवन के०) शालिनां वन, तेणें
करी (शालिनि के०) शोचायमान थयेला एवा (जी-
वलोकें के०) मृत्युलोक तेने विषे (जलचारनम्रैः
के०) जलनो जे चार तेणें करी नम्र थयेला एवा

(६९)

रखी हो निरखि, मुख निरखि ॥ निशि वासर कहा
करि हो शशि रवि, जविचकोर चित्त हरखी हरखि ॥
मु० ॥ १ ॥ सब जगको अंधेर मिटायो, नयन नीके
परखी परखि ॥ महि मंजुलमें धान्य निपायो, जल
धर कहा करै वरखी वरखि ॥ मु० ॥ २ ॥ १९ ॥

हवे ज्ञान द्वारायें करी अन्य देवोने

तिरस्कार करतो ठतो कहे ठे.

ज्ञानं यथा त्वयि विज्ञाति कृतावकाशं,
नैवं तथा हरिहरादिषु नायकेषु ॥ तेजः
स्फुरन्मणिषु याति यथा महत्त्वं, नैवं
तु काचशकले किरणाकुलेऽपि ॥ २० ॥

अर्थ:-हे नाथ ! (कृतावकाशं के०) अनंत पर्या
यात्मक जे पदार्थों तेने विषे कस्यो ठे अवकाश एट
ले प्रकाश जेणें एवुं (ज्ञानं के०) केवल ज्ञान ते
(यथा के०) जेवी रीतें (त्वयि के०) तमारे विषे
(विज्ञाति के०) शोभे ठे, (तथा के०) तेवी रीतें
(नायकेषु के०) पोतपोताना शासनना स्वामी एवा
(हरिहरादिषु के०) हरि हरादिक जे देवो ठे, तेने
विषे (एवं के०) ए प्रकारनुं (न के०) नथी शो

તું. ત્યાં દૃષ્ટાંત કહે છે. કે (યથા કે૦) જેવી રીતે
 (તેજઃ કે૦) પ્રકાશ જે છે, તે (સ્ફુરન્મણિષુ કે૦)
 દેદીપ્યમાન જાતિવંતમણિયોને વિષે (મહત્ત્વં કે૦)
 ગૌરવતાને (યાતિ કે૦) પામે છે. (તુ કે૦) વહ્લી (એવં
 કે૦) એ પ્રકારે (કિરણાકુલેપિ કે૦) કાંતિયેં કરીને
 વ્યાપ્ત એટલે ચલકતા એવા પણ (કાચશકલે કે૦)
 કાચના જે કટકા તેને વિષે ગૌરવાને (નૈવં કે૦)
 પ્રાપ્ત નથી જ થતો. અર્થાત્ જેવું તમારે વિષે જ્ઞાન છે,
 તેવું અન્યદેવોમાં નથી ॥ ૨૦ ॥

॥ ટીકા ॥ અથ જ્ઞાનદ્વારેણાન્યદેવાન્ તિરસ્કુર્વ
 જ્ઞાન ॥ જ્ઞાનં યથેતિ ॥ હે નાથ ! ત્વયિ ત્વદ્વિષયે
 યથા યેન પ્રકારેણ જ્ઞાનં વિજ્ઞાતિ શોભતિત્યર્થઃ ॥ વિ
 જ્ઞાતીતિ ક્રિયાપદં ॥ કિં કર્તૃ જ્ઞાનં । કસ્મિન્ ત્વયિ
 કયં યથેન્યવ્યયં કયંન્નૃતં જ્ઞાનં કૃતાવકાશં યનંત
 પર્યાયાત્મકં વસ્તુક્રુનોવિહિતોઽવકાશઃ પ્રકાશોયંત
 તન્ કૃતાવકાશં ॥ ઇતિ બહુર્વાહિઃ ॥ તથા તેન પ્રકા
 નેન દરિદ્રાદિષુ જ્ઞાનં ન વિજ્ઞાતિ ॥ વિજ્ઞાતીતિ ક્રિયા
 પદં ॥ કિં કર્તૃ જ્ઞાનં । કેષુ દરિદ્રાદિષુ નારાયણમદ્વાદિ
 વાદિષુ દ્વરિશ્ચ દ્વરશ્ચ દ્વરિદ્વરો ઇતરેતર ઇંદ્રઃ ॥ દરિદ્ર
 નો આદો યેષાં તે દરિદ્રાદયસ્તેષુ દરિદ્રાદિષુ ઇતિ

ચોપાડ ॥ ॥ જો મુગાંધ માં હૈ તુમ માં
 હરિ હરગદિકમ માં નાંદિ ॥ જો હુનિ માહારત
 દોડે. કાચ ગ્વેસ પાંચે નદિ માંડ ॥ ૨૦ ॥

રાગ ગાંની ॥ ॥ જેમાં જ્ઞાન અનંત હૈ તે
 સકલ દેવ હરિ હર ત્યું દેવ. નિજર ન આવત અનેરો
 જેમાં ॥ ૧ ॥ જાનિવંત માનિકકી મદિમા. પાવત મ
 નલેગે ॥ ત્યું નદી મદિમા કાચ ગકલકી, રવિ
 ચલક બનેગે. દેવ નેવક પ્રતુ કેગે ॥ જૈ ॥ ૧ ॥ ૨૦

દેવે નગવાનતી નિશામ્તુતિ કહે ઠે.

મન્યે વરં હરિહરગદ્યપ્ત દૃષ્ટા. દૃષ્ટેપુ યે
 પુ હૃદયં ત્વચિ તોપમેતિ ॥ કિં વીક્ષિતેન
 જયતા હુચિ યેત તાન્યઃ. કશ્ચિન્મનોહ
 રતિ નાથ જવાંતેઽપિ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:- (મન્યે કે૦) હું વિચાર કરું હું કે. (હરિ
 રિહરગદ્ય: કે૦) હરિહરગદિક દેવો જે (દૃષ્ટા: કે૦)
 દીઠા તે (વરં એવ કે૦) મારું જ થયું. કેમ કે? (યેષુ
 કે૦) જે દેવો (દૃષ્ટેપુ કે૦) દીઠે ઠતે મારું (હૃદયં
 કે૦) હૃદય જે ચિત્ત. તે (ત્વચિ કે૦) તમારે વિષે
 (તોપં કે૦) સંતોષને (એતિ કે૦) પામે ઠે. અને

हवे मातानी प्रशंसा द्वारायें करीने जगवद्वर्णन करे ठे.

स्त्रीणां शतानि शतशो जनयन्ति पुत्रा,

नान्या सुतं त्वदुपमं जननी प्रसूता ॥

सर्वादिशो दधति ज्ञानि सहस्ररश्मिं, प्रा

च्येवदिग्जनयतिस्फुरदंशुजालम् ॥१५॥

अर्थः—हे नाथ! लोकने विषे (स्त्रीणां शतानि के०) स्त्रीयोना शकडा एटले घणी स्त्रीयो ठे ते स्त्रीयो (शतशः के०) शकडो गमे नाना प्रकारना स्वरूप वाला एवा (पुत्रान् के०) पुत्रोने (जनयन्ति के०) जन्म आपे ठे खरी, परंतु (अन्या के०) बीजी (जननी के०) माता जे ठे, ते (त्वदुपमं के०) तमारी उपमा देवाय एवा (सुतं के०) पुत्रने (न प्रसूता के०) उत्पन्न करी शकती नथी. त्यां दृष्टांत कहें ठे, के (सर्वादिशः के०) सर्वें मली आठ दिशांजें ठे, ते (ज्ञानि के०) अश्विन्यादिक नक्षत्रोने (दधति के०) धारण करे ठे, परंतु (प्राच्येवदिक् के०) एक मात्र पूर्वदिशाज (स्फुरदंशुजालं के०) देदीप्यमान ठे किरणजाल जेनां एवो अने (सहस्र के०) हजार ठे (रश्मिं के०) किरणो जेमनां एवा सूर्यने (जनयति के०) उत्पन्न करे ठे. अ जेम एक पूर्वदिशि सूर्यनी जननी ठे, ते

रश्मिं स्फुरदंशुजालं स्फुरद्दीप्यमानं किरणानां जालं
 वृंदं यस्मिन् सः स्फुरदंशुजालस्तं स्फुरदंशुजालं इति
 बहुव्रीहिः ॥ जालं समूह आनाय इत्यमरः ॥ एवं
 च यथा प्राच्येव दिक् सूर्यजनिका तथा त्वन्मातैव
 जवादृशपुत्रजनिकेति ज्ञावः ॥ २२ ॥

॥ नाराच ठंद ॥ ॥ अनेक पुत्रवंतनी नितंविनी
 सपुत्त हे, न तो समान पुत्र और माततें प्रसूत हैं ॥
 दिता धरंति तारका अनेक कोटि को गिनै, दिनेश
 तेजवंत एक पूर्वही दिशा जनै ॥ २२ ॥

राग काफ़ी ॥ ॥ वीतराग धन धन तूं, धन
 मारु देवी माता ॥ जायो पुत्ररतन तूं, त्रिभुवन विख्या
 ता ॥ वी० ॥ १ ॥ लाख गमै नारी जली, लाख पुत्र
 प्रसूता ॥ तो सम और न खलकमें, जन्म्या नहिं
 पूता ॥ वी० ॥ २ ॥ आठौ दिशे ग्रहगन धरै, सहस्र
 किरनन राता ॥ उदय होत पूरव दिशा, देवप्रभुगुण
 गातां ॥ वि० ॥ ३ ॥ २२ ॥

हवे प्रभुनी परमपुरुषत्वं करीने स्तुति करे ठे.

त्वामामनंति मुनयः परमं पुमांस, मादि
 त्यवर्णममलं तमसः पुरस्तात् ॥ त्वामेव

के कर्तारः मुनयः । कं कर्मतापन्नं त्वां कथञ्चूतं त्वां
 परमं पुमांसं परमपुंस्त्वं बाह्याज्यंतरपुंसोरपेक्षया वा
 ह्यः पुमान् कायः औदारिकादिः आंतरः पुमा
 न् सकर्मा जीवः परमः पुमान् निःकर्मा सानंतचतु
 ष्कः सिद्धएवावसेयः ॥ अणाइनिहणा सिद्धा इत्या
 चार्यमपि द्रष्टव्यं ॥ मुनयस्त्वां तमसः पुरस्तात् । आ
 दित्यवर्णं अहिमकरस्वरूपं आमनन्ति । आदित्यस्ये
 व वर्णो यस्य स आदित्यवर्णस्तं आदित्यवर्णमिति
 बहुव्रीहिः कथञ्चूतं त्वां अमलं निर्मलं । रागद्वेषमद्व
 रहितत्वात् ॥ हे नाथ ! बुधः त्वामेव सम्यक् उपलज्य
 प्राप्य मृत्युं जयन्ति स्फोटयन्ति ॥ त्वामेव मृत्युजयमा
 मनन्तीत्यर्थः ॥ हे देव ! शिवपदस्य मोक्षस्य पन्थाः । अ
 न्यः शिवो निरुपद्रवो न ॥ एतावता मुनयस्त्वामेव
 शिवं मोक्षपन्थानं आमनन्तीत्यर्थः ॥ अत्र मंत्रः ॥ ॐ
 जूं सः मृत्युंजयाय नमः इति मृत्युंजयरक्षा ॥ २३ ॥

॥ नाराच ठंद ॥ ॥ पुरान हो पुमान हो पुनीत
 पुण्यवान हो, कहे मुनीश अंधकार नाशकों सुजान
 हो ॥ महंत तोहि जानिके न होये वस्त काळकें, न
 और मोख मोक्ष पंथ देव तोहि टाळकें ॥ २३ ॥

॥ राग सामेरी ॥ ॥ मुनीतर परम पुरुष तोहि

मान्यो ॥ निर्मल तेज जलामल सोहत, सूर समान
वखान्यो ॥ मु० ॥ १ ॥ तुमहीसूं जिन ध्यान लगायो,
परमात्म पहिचान्यो ॥ मरवेको जय तिनहीं जी
त्यो, शिवमारग तुम जान्यो ॥ मु० ॥ २ ॥ १३ ॥

हवे सर्व देवने नामें करीने जिनने स्तवे ठे.

त्वामव्ययं विजुमचिंत्यमसंख्यमाद्यं, ब्र
ह्माण्मीश्वरमनंतमनंगकेतुम् ॥ योगी

श्वरं विदीतयोगमनेकमेकं, ज्ञानस्वरू

पममलं प्रवदंति संतः ॥ १४ ॥

अर्थः—हे प्रजो ! (त्वां के०) तमोने (संतः के०)
संत पुरुषो जे ठे, ते (प्रवदंति के०) कहे ठे. शूं कहे
ठे? तो के तमें ? (अव्ययं के०) क्य रहित ठो एटले
सदास्थिरैकस्वजावी ठो. वलो २ (विजुं के०) परम
ऐश्वर्यें करीने विशेषें शोजो ठो, अथवा कर्मोन्मूलन
समर्थ ठो. ३ (अचिंत्यं के०) चिंतवन थइ शके
नहीं एवा महिमावंत ठो अथवा तमारुं स्वरूप को
इत्थी कलाय नहीं एवा ठो. ४ (असंख्यं के०) गु
णोनी संख्या रहित ठो, एटले तमारा गुणोनी संख्या
थइ शके नहीं एवा ठो, अथवा संख्य एटले युद्ध

ते जेने (अ के०) नथी एवा ठो. ५ (आद्यं के०)
 लोकसृष्टिना हेतुपणायें करी आद्यसां ठो, अथवा
 आद्य तीर्थकर ठो. अथवा पंच परमेष्ठीमध्ये आ
 द्य ठो. ६ (ब्रह्माणं के०) अनंत आनंदें करी सर्व
 थकी अधिक वृद्धिवाला ठो माटे ब्रह्म ठो, निवृत्ति
 रूप ठो. ७ (ईश्वरं के०) ईश्वरशील ठो, सर्व दे
 वना ईश्वर ठो. ८ (अनंतं के०) अनंत ज्ञानदर्शन
 ना योगशी अनंत ठो अथवा अंत रहित ठो. ९ (अ
 नंगकेतुं के०) कामदेवने ठेदवा पणायें करीने केतु ठो
 एटले जेस जगत्नो नाश करवाने केतु जे पूंठकीयो
 तारो ते जेस कारणचूत ठे, तेस तमें पण कंदर्पनो
 नाश करवाने कारणचूत ठो. १० (योगीश्वरं के०)
 योगी एटले मन, वचन अने कायारूप व्यापारने जीं
 तनारा एवा जे सामान्य केवली तेना ईश्वर ठो. ११
 (विदितयोगं के०) विदित एटले ज्ञात ठे, अवगत
 ठे ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूप योग हस्तामलकवत् जे
 ने, अथवा ज्ञानी पुरुषोयें तमाराथकी अष्टविध
 योग जाण्यो ठे एवा ठो, तथा १२ (अनेकं के०)
 ज्ञानें करी सर्वगत होवार्थी सर्वत्र व्यापकत्व ठो माटे
 पाप्य अनेक ठो. १३ (एकं के०) अछिर्त

तुविंशतिजिनेषु आद्यं प्रथमतीर्थकरमित्यर्थः । पुनः
 कथञ्चूतं ब्रह्माणं ब्रह्मनिर्वृत्तिरिति हैमः ॥ पुनः कथञ्चू
 तं ईश्वरं सर्वदेवेषु ईशितुं शीलमस्येति ईश्वरस्तं ईश्व
 रं । पुनः कथञ्चूतं अनंतं अनंतज्ञानदर्शनयोगादनंतं
 यद्वा न अंतोविनाशो यस्य स अनंतस्तमनंतं अविन
 श्वरं ॥ इति बहुव्रीहिः ॥ पुनः कथञ्चूतं अनंगकेतुं अनं
 गः कामदेवस्तस्य केतुरिव केतुः अनंगकेतुरिति कर्म
 धारयः ॥ यथा केतुरुदितो जगतः क्षयहेतुस्तथात्वमपि
 कंदर्पक्षयहेतुरेवोदितोऽस्तीति नावः ॥ पुनः कथञ्चूतं
 योगीश्वरं योगिनः सामान्यकेवलिनस्तेषां सामान्यत्वा
 त् ॥ अथवा योगिनो मनोवचनकायव्यापारजेतारस्ते
 पां ईशः ईश्वरः स्वामी स तथोक्तस्तं योगीश्वरं योगिनां
 ईश्वरो योगीश्वरस्तं योगीश्वरं इति तत्पुरुषः कथञ्चू
 तं विदितयोगं विदितोऽवगतज्ञानदर्शितचारित्ररूपो
 योगो येन यद्वा विदितो योगो यमाद्यष्टविधो ध्यानबहिर्य
 त्नात् स विदितयोगस्तं विदितयोगं इति बहुव्रीहिः ॥
 यदि वा विशेषेण दितः खंडितो योगो जीवेन सह कर्म
 बंधो येन इत्यर्थांतरं पुनः कथञ्चूतं अनेकं न एकः अनेक
 स्तं अनेकं सर्वत्र व्याप्य स्थितत्वात् पर्यापेक्षया च अ
 नेकं अनेकस्वरूपं पुनः कथञ्चूतं एकं अष्टितीयं

देवा, लोका लोक सदा दरसावै ॥ निर्मल ध्यान समाधि
जगावै, परम दशा सोई आतम पावै ॥ झाणा ३॥१४॥
हवे बीजो अर्थ करी बीजा देवने नामें जिननी
स्तुति करे ठे.

बुद्धस्त्वमेव विबुधार्चित बुद्धिवोधा, त्वं शं
करोसि जुवनत्रयशंकरत्वात् ॥ धातासि
धीर शिवमार्गविधेर्विधानात्, व्यक्तं त्व
मेव जगवन् ! पुरुषोत्तमोऽसि ॥ ७५ ॥

अर्थ:-हे नाथ ! (विबुधार्चित बुद्धिवोधात् के०)
देवता उरें अर्चित एटले पूजित कस्यो ठे केवल ज्ञान
नो बोध जेमनो साटें (त्वमेव के०) तमेज (बुद्धः
के०) बुद्ध देवता ठो, एटले ज्ञात तत्त्वी ठो. तथा (जु
वनत्रयशंकरत्वात् के०) त्रण जुवनने सुखना करनार
होवाधी (त्वं के०) तमे (शंकरोसि के०) शंकर
देवता ठो. अन्यपक्षमां जे शंकर देवता ठे, ते तो न
ज. कपाळी, जैरव, संतारक तेणें करीने ते यथार्थना
मा शंकर नथी. तथा (धीर के०) हे धीर ! तमेज
(शिवमार्ग के०) मोक्षमार्ग तेनो (विधेः के०)

रत्नत्रययोगरूप क्रिया तेना (विधानात् के०) निः
पादन करवायकी (धाता के०) विधाता एटले सं
पन्न (असि के०) ठो. अर्थात् तमेंज ब्रह्मदेव ठो,
अन्य पक्षमां जे ब्रह्मा ठे ते तो जरु ठे, अने तेथें
तो वेदोपदेशयकी नरकपथ उघाड्यो ठे माटें यथार्थ
ते ब्रह्मा नथी. बली (जगवन् के०) हे जगवन् !
(त्वमेव के०) तमेंज (व्यक्तं के०) प्रगटपणे (पु
रुषोत्तमः के०) पुरुषोत्तम ते नारायण देव, (असि
के०) ठो. अन्य पक्षमां जे पुरुषोत्तम कृष्ण ठे, ते
तो सर्वत्र कपटवशयकीयथार्थपुरुषोत्तमनथी ॥ १५ ॥

॥ टीका ॥ अथार्थांतरकरणेनान्यदेवनाम्नां जि
नं स्तुवन्नाह ॥ बुद्धस्त्वमिति ॥ हे नाथ ! त्वं एव
बुद्धः असि वर्त्तसे असीतिक्रियापदं कः कर्त्ता त्वं । क
यञ्चूतस्त्वं बुद्धः ज्ञाततत्त्वः । कस्मात् विबुधार्चितबुद्धि
बोधात् विबुधैः गणधरैः देवैर्वा अर्चितः पूजितोबु
द्धः केवलज्ञानस्य बोधो वस्तुस्तोमपरिवेदो यस्य स
विबुधार्चितबुद्धिवोधस्तस्मात् विबुधार्चितबुद्धिवोधात्
इति बहुव्रीहिः । पक्षे बुद्धः सप्तानामन्यतमः सुगतः के
वलज्ञानाभावेन ज्ञाततत्त्वोनास्तीति जावः ॥ हे नाथ !
त्वं एव शंकरोसि । असीति क्रियापदं । कः कर्त्ता त्वं

कथञ्चूतस्त्वं शंकरः कस्मात् जुवनत्रयशंकरत्वात् जु
वनत्रयस्य जगत्त्रितयस्य शंकरत्वात् सुखकारित्वात्
जुवनानां त्रयं जुवनत्रयं इति तत्पुरुषः । जुवनत्रयस्य
शं सुखं करोतीति जुवनत्रयशंकरस्तस्य जावस्तत्त्वं त
स्मात् जुवनत्रयशंकरत्वात् । इति तत्पुरुषः ॥ पक्षे शं
करोमहादेवः स तु कपाली नञ्चौरवः संहारकः तेन
यथार्थनामा शंकरो नास्तीति जावः ॥ हे धीर ! धियं बुद्धिं
राति ददातीति धीरस्तस्य संबोधनं हे धीर ! धाता त्वं
असि कस्मात् निःपादनान् कस्य शिवमार्गविधेः । शि
वस्य मोक्षस्य मार्गः पन्थाः । तस्य विधिः रत्नत्रयरूप
योगस्तस्येति तत्पुरुषः एतावता मोक्षमार्गविधेर्विधा
नात् त्वमेव धातासीत्यर्थः संपन्नः । पक्षे धाता ब्रह्मा स तु
जडो वेदोपदेशान्नरकपथमुदजीघटत्तेन शिवमार्गविधे
र्विधायको नास्तीति जावः ॥ हे जगवन् ! त्वमेव व्यक्तं रूप
ष्टं पुरुषोत्तमः असि पुरुषेषु उत्तमः पुरुषोत्तम इति तत्पु
रुषः पक्षे पुरुषोत्तमः कृष्णः स तु सर्वत्र कण्ठप्रकटनान्
यथार्थां पुरुषोत्तमतां न धत्ते इति जावः ॥ २४ ॥

॥ नाराच ठंड ॥ ॥ तुंही जिनेश एक हो खु
र्रिये प्रमानतें. तुंही जिनेश शंकरो जगद्वर्षी वि
धानतें ॥ तुंही विधान हे नही सुनोहवंप्र धातें,

(७६)

तमोने (नमः के०) नमस्कार हो. तथा (त्रिजगतः
के०) त्रण जगतना (परमेश्वराय के०) प्रकृष्ट प्रभु
एवा (तुज्यं के०) तमोने (नमः के०) नमस्कार
हो. तथा (जिन के०) हे श्रीवीतराग ! (नवोदधि
के०) संसाररूप समुद्र, तेने (शोषणाय के०) शोषण
करनारा एवा (तुज्यं के०) तमोने (नमः के०) नम
स्कार हो. अर्हींयां तुज्यं ए एक वचन ग्रहण कछुं ठे
तेसर्व अन्य देवोना निषेध सूचनार्थ कछुं ठे ॥१६॥

॥ टीका ॥ अथ पुनर्जिनं नमन्नाह ॥ तुज्यं नमश्
ति॥ हे नाथ ! हे योगक्षेमकारिन् तुज्यं नवते नमः न
मस्कारोस्तु ॥ तुज्यमित्यत्रैकवचनग्रहणेन समस्तान्य
देवस्य निषेधः सूचितः ॥ कथञ्चूताय तुज्यं त्रिभुवना
र्त्तिहराय त्रिजगत्पीनाविनाशकाय त्रयाणां भुवनानां
समाहारस्त्रिभुवनं इति द्विगुः ॥ त्रिभुवनस्य अर्त्तिः
पीना त्रिभुवनार्त्तिः इति तत्पुरुषः त्रिभुवनार्त्ति हर
तीति त्रिभुवनार्त्तिहरः । तस्मै त्रिभुवनार्त्तिहराय इति
तत्पुरुषः ॥ अर्त्तिः पीनाधनुष्कोट्योरित्यमरः ॥ हे ना
थ ! तुज्यं नमः कथञ्चूताय तुज्यं द्वितितदामलक्षणाया
जगतीतदानव्यालंकाराद्येत्यर्थः ॥ अमलं च तत् क्षुण्णं
च अमलक्षुण्णं इति कर्मधारयः । द्वितितजस्य अमल

हो ॥ नमो करों जवाधि नीरराशिशोष हेतु हो, नमो
करों सद्देश तोहि मोक्षपंथ देतु हो ॥ १ ॥ २६ ॥

॥ श्री राग ॥ ॥ तुमही नमो नमो तुमही नमो
नमो, तीन जुवन पीडाहर स्वामी, जूतल निर्मल जूषण
समो ॥ तु० ॥ १ ॥ तीन जगतके ठाकुर तुमही, जवजल
निधि शोषण निममो ॥ देवविजय प्रभु जगहितकारी,
जवि मन मंदिरमांहि रमो ॥ तु० ॥ २ ॥ २६ ॥

हवे निंदास्तुति कहे ठे.

कोविस्मयोऽत्र यदि नाम गुणैरशेषै, स्त्वं
संश्रितो निरवकाशतया मुनीश ॥ दोषै
रुपात्तविविधाश्रयजातगर्वैः, स्वप्नांतरेपि
न कदाचिदुपीक्षितोसि ॥ २७ ॥

अर्थः—(मुनीश के०) हे मुनियोना ईश्वर ! (नाम
के०) नाम ए पद जे ठे, ते कोमलामंत्रणमां ठे. (य
दि के०) यदि शब्द अंगीकारार्थमां ठे, (त्वं के०)
तमें (अशेषैः के०) समग्र एवा (गुणैः के०) गुणोयें
करी (निरवकाशतया के०) निरंतरपणे (संश्रितः के०)
रूढे प्रकारें आश्रय करायेला ठे. (अत्र के०) एने
विषे (कोविस्मयः के०) शुं आश्चर्य ? अर्थात्

न दृष्टोसि अत्रापि कोविस्मयः । विस्मयोद्भूतमाश्चर्यं
मित्यमरः ॥ असीति क्रियापदं कः कर्त्ता त्वं कथञ्चूत
स्त्वं नेदितः कैः दोषैः । कस्मिन् स्वप्नांतरेपि एक
स्मात् स्वप्नात् अन्यः स्वप्नः स्वप्नांतरं तस्मिन् स्वप्नां
तरे इति तत्पुरुषः ॥ कथञ्चूतैः दोषैः उपात्तविविधा
श्रयजातगर्वैः संप्राप्तानेकाश्रयोत्पन्नाजिमानैः विविधा
श्च ते आश्रयाश्चविविधाश्रयाः इति कर्मधारयः । उपा
त्ताश्च ते विविधाश्रयाश्च उपात्तविविधाश्रयाः । इति
कर्मधारयः ॥ ततः उपातैःविविधैः अस्मादृशाद्याश्रयै
र्जातःवयं सर्वजनाश्रयाः गुणास्तुस्तोकजनाश्रयाएवेति
रूपो गवों येषां ते उपात्तविविधाश्रयजातगर्वास्तैः उपा
त्तविविधाश्रयजातगर्वैरिति बहुव्रीहिः ॥ त्वदतिरिक्ता
नेकाश्रयलाजादिति ज्ञावः ॥ नामप्राकाश्यसंज्ञाव्यक्रो
धोपगमकुत्सनइत्यमरः ॥ पूर्वं संपूर्णमंरुदेति काव्ये गु
णानां त्रिभुवनव्यापकत्वं कीर्त्तिद्वारेणोक्तं । सांप्रतं
त्वदंगाश्रयाएव गुणाइति न विरोधो ज्ञावनीयः ॥ अत्र
मंत्रः ॥ ॐ नमो ऋषभाय मृत्युञ्जयाय सर्वजीवशर
णाय परब्रह्मणे अष्टमहाप्रातिहार्यसहिताय नागञ्चूत
यक्षवशंकराय सर्वशांतिकराय मम शिवं कुरु ॐ

स्वाहा ॥ एकविंशतिवारस्मरणात् कुद्रोपद्रवनाशो वा
ठितलाञ्जश्च जवति ॥ १७ ॥

चौपाई ॥ ॥ तुम जिनवर पूरन गुन जरे, दोष
गर्व करि तव परिहरे, और देव गन आश्रय पाय,
स्वप्न न देखे तुम फिर आय ॥ १७ ॥

॥ राग कल्याण ॥ ॥ अचरिज कहा कहौं श्हां
मेरे री, और ठौर विन फिर फिर आवत, सब गुण
आइ जख्यो तन तेरे री ॥ अ० ॥१॥ ठौर ठौर अव
गुण सब पाई, जात गर्व जये मानु जरे री ॥ स्वप्नांतर तुं
कवहुं न देख्यो, देवप्रभु देखी दिल ठरे री ॥ अ० ॥१॥ १७
हवे केटला एक प्रातिहार्यने प्रगट करतो जिननी

स्तुति करे ठे.

उच्चैरशोकतरुसंश्रितमुन्मयूख, माप्नाति
रूपममलं जवतोनितांतम् ॥ स्पष्टोद्ध
सत्किरणमस्ततमोवित्तानं, विंवं रवेरि
व पयोधरपार्श्ववर्त्ति ॥ १८ ॥

अर्थ:-हे जिन ! आव प्रातिहार्यमांहेलो प्रथम
प्रातिहार्य (उच्चैरशोकतरु के०) प्रभुना अंगयकी
वार गुणो. उंचो एवो जे अशोक वृद्ध तेने विपे (सं

(ए५)

श्रितं के०) आश्रय करीने रेहेलुं अर्थात् अशोकने
नीचें वेठेला ठो ते समयें (उन्मयूखं के०) उंचां
ठे अधिक ठे मयूख एटले किरणो जेनां एवुं (जव
तः के०) तमारुं (रूपं के०) शरीर ते (नितांतं के०)
अत्यंत (अमलं के०) निर्मल (आज्ञाति के०) शोजे
ठे. त्यां दृष्टांत कहे ठे, (स्पष्टोद्वसत्किरणं के०)
प्रगट उंचां गयेलां ठे किरणो जेनां एवुं (रवेः के०)
सूर्य जे तेनुं (विंवं के०) विंव जे ठे, ते (पयोधर के०)
मेघ, तेना (पार्श्ववर्त्ति के०) पार्श्वमां वर्त्ति एटले पासें
रह्युं थकुं (इव के०) जेम होय नहिं ? एटले जेम
सूर्य पोताना प्रकाशित किरणो वडे करीने (अस्ततमो
वितानं के०) अंधकारना समूहने अस्त करी नाखी
ने एटले नाश करीने शोजाने पामे ठे. तेम तमें अ
शोकवृद्धनी नीचें वेठा थका शोजाने पामो ठो ॥१७॥

॥ टीका ॥ अथ कियत्प्रातिहार्यप्रकटनैर्जिनं स्तुव
ब्राह्म ॥ उच्चैरिति । हे जिन ! जवतस्तवरूपं नितांतं नि
तरां आज्ञाति शोजते इत्यर्थः ॥ आज्ञातीति क्रियापदं
किं कर्तुं ? रूपं कस्य जवतः । कथञ्चूतं रूपं उच्चैरशोक
तरुसंश्रितं उच्चैर्जिनांगाद्द्वादश गुणोच्चायः अशोकत
रुःकंकलि द्वास्तस्मिन्संश्रितं आश्रितं उच्च शोकवृ

विज्राजते इति क्रियापदं ॥ किं कर्तुं विं कस्य सहस्र
 रश्मेः सहस्रं रश्मयः किरणायस्य स सहस्ररश्मस्तस्य
 सहस्ररश्मेः इति बहुव्रीहिः कस्मिन् तुंगोदयाद्रिशिर
 सि अत्युच्चोदयगिरिमस्तके उदयाद्रेः शिरः उदयाद्रि
 शिरः इति तत्पुरुषः तुंगं च तत् उदयाद्रिशिरश्च तुंगोद
 याद्रिशिरः तस्मिन् तुंगोदयाद्रिशिरसि । इति कर्मधार
 यः ॥ कथञ्चूतं विं वियद्विलसदंशुलतावितानं वियति
 आकाशे विशेषेण लसंतोद्योतमाना ये अंशवः किरणा
 स्तेषां लताः शाखास्ताएव वितानं ॥ विलसंतश्च ते अंश
 वश्च विलसदंशवः ॥ इति कर्मधारयः वियद्विलसदंशूनां
 लता वियद्विलसदंशुलता इति तत्पुरुषः ॥ वियद्विल
 सदंशुलतानां वितानं वियद्विलसदंशुलतावितानं इति
 तत्पुरुषः । वियद्विलसदंशुलतावितानं यस्मिन् तत् वि
 यद्विलसदंशुलतावितानं इति बहुव्रीहिः ॥ अथवा
 वियद्विलसंतो ये नवोदयत्वाद्भक्तवर्णाः अंशवन्माएव स
 तावितानं रक्ताशोकप्रवालमंरुपोयस्य तत्तत्रैत्यर्थान्तरं ।
 अत्रांशुवृंदसमा मणिसयूत्रमाला । पूर्वाद्रिशिखरममा
 नं सिंहासनं रविविंबोपमं जगवद्वपुरिति युक्तमेव उ
 दयाद्रिस्यतरविविंबेन सहोपमानोपमेयजावः ॥ २० ॥

चौपाई ॥ ॥ सिंहासन मणि किरण विचित्र,
तिस पर कंचन वरन पवित्र ॥ तुम तन शोभै किरन
विधार, ज्यों उदयाचल रवि तमहार ॥ १६ ॥

॥ राग केदारो ॥ ॥ जिन तेरो अंग विराजै चंग,
सिंहासन परें कनक समान हैं, जसित जवाहिर
नंग ॥ जि० ॥ टेक ॥ १ ॥ ज्युं उदयाचल शिर पर
सोहै, सूरज विंव अजंग ॥ अंबर कर पसरेही जाके,
देवप्रभु रसरंग ॥ जि० ॥ २ ॥ ॥ १६ ॥

हवे फरी पण प्रकारांतरें जगवाननाशरीरनुवर्णनकरेठे.

कुंदावदातचलचामरचारुशोभं, विभ्राज
ते तव वपुः कलधौतकांतम् ॥ उद्यत
शांकशुचिनिर्झरवारिधार, मुञ्चैस्तटं सुर
गिरेरिव शातकौञ्जम् ॥ ३० ॥

अर्थः—हे नाथ ! (कुंद के०) मोघरानां पुष्प, तेना
सरखां (अवदात के०) उज्ज्वल अने (चल के०)
चंचल एटले झंझादिकें वीजिलां एवां जे (चामर के०)
वे चामरो तेणें करीने (चारुशोभं के०) मनोहर ठे
शोभा जेनी एवुं, अने (कलधौतकांतं के०) सुवर्ण-
ना मनोहर एवुं (तव के०) तमारं (-

शोचं । कुंदावत् अवदाते कुंदावदाते चले च ते चां
 मरे च चलचामरे कुंदावदाते च ते चलचामरे च
 कुंदावदातचलचामरे इति सर्वत्र कर्मधारयः ॥ ततः
 कुंदावदातचलचामराच्यां चार्वीं शोचा यस्य तत् कुं
 दावदातचलचामरचारुशोचं ॥ इति बहुव्रीहिः ॥ कस्य
 किमिव । सुरगिरेः कनकाचलस्य उच्चैस्तटमिव प्रोत्तुंग
 प्रस्थमिव । यथा सुरगिरेः मेरोः उच्चैस्तटं विव्राजते ।
 विव्राजते इति क्रियापदं ॥ किं कर्तुं उच्चैस्तटं कस्य
 सुमेरोः कथञ्चूतं उच्चैस्तटं शातकौञ्चं सुवर्णमयं ॥
 तपनीयं शातकुञ्चं गांगेयं जर्म कर्बुरं इत्यमरः ॥ पुनः
 कथञ्चूतं उद्यच्छांकशुचिनिर्झरवारिधारं । उद्यत उ
 द्यच्छन् यः शशांकश्चन्द्रस्तद्वत् शुचिनिर्मला निर्झरस्य
 प्रश्रवणस्य उज्जयपार्श्वयोरिति गम्यं वारिधारापानी
 यधारा यत्र तत् उद्यच्छांकशुचिनिर्झरवारिधारं । उ
 यच्छासौ शशांकश्च उद्यच्छांकः इतिकर्मधारयः । वारी
 णां धारा वारिधारा निर्झरयोः वारिधारा निर्झरवा
 रिधारा उज्जयत्र तत्पुरुषः । ततः उद्यच्छांकवत् शु
 चिनिर्झरवारिधारा यत्र तत् उद्यच्छांकशुचिनिर्झर
 वारिधारा इति बहुव्रीहिः ॥ तस्या चात्र जगदह

क०) शरीर, ते (विभ्रजते के०) विशेषें करी शो-
 जे ठे, त्यां दृष्टांत कहे ठे, (उद्यत् के०) उदय पा-
 मेलो एवो (शशांक के०) चंद्रमा तेना सरसुं (शु-
 चि के०) निर्मल अने (निर्झर के०) निर्झरणी
 (वारिधारं के०) जलधारा जेने विषे वही रही ठे ए-
 वुं (शातकौञ्जं के०) सुवर्णमय जे (सुरगिरेः के०)
 मेरुपर्वत तेनुं (उच्चैः के०) उंचुं एवुं (तटं के०)
 तट एटले शिखर ते जेम शोजे ठे (इव के०) ते-
 नी पेरें तमारुं शरीर पण शोजे ठे ॥ ३० ॥

॥ टीका ॥ अथ पुनरपि प्रकारांतरेण जगवद्वपुर्ब-
 र्णयन्नाह ॥ कुंदावदातेति ॥ हे नाथ ! तव वपुः शरी-
 रं विभ्राजते शोजते इत्यर्थः ॥ विभ्राजते इति क्रिया
 पदं । किं कर्त्त वपुः । कस्य तव जवतः । कथंचनूतं वपुः
 कलधौतकांतं । कलधौतं कनकं तद्वत्कांतं सुंदरं कस्य
 धौतकांतमिति कर्मधारयः । कलधौतं रूप्यहेमोः कस्य
 धौतं कलध्वनाविति हेमानेकार्थः ॥ पुनः कथंचनूतं ।
 कुंदावदातचलचामरचारुशोभं ॥ कुंदावदातान्यां
 कुंदकुसुमवह्निशदान्यां चलान्यां चंचलान्यां शक्रा-
 दिवीज्यमानान्यां चामरान्यां चार्वां बालव्यजनान्यां
 मनोहरा शोभा यस्य तत् कुंदावदातचलचामर...

वारितसूर्यकिरणसंतापं । जानोः कराः जानुकराः
 जानुकराणां प्रतापः जानुकरप्रतापः । उजयत्र तत्पु
 रूपः । ततः स्थगितश्चादितः जानुकरप्रतापोयेन तत्
 स्थगितजानुकरप्रतापं इति बहुव्रीहिः ॥ पुनः कथञ्च
 तं । मुक्ताफलप्रकरजालविवृद्धशोभं मुक्ताफलानां मौ
 क्तिकमणीनां प्रकरः समूहः तस्य जालेन रचनाविशे
 पेण समूहेन वा विशेषेण वृद्धा वृद्धिगता शोभा
 सश्रीकता यस्य तत् मुक्ताफलप्रकरजालविवृद्धशोभं
 मौक्तिकनिकरविधित्तिवर्द्धितश्रीकमित्यर्थः ॥ जालं
 समूहं श्रानाय इत्यमरः ॥ मुक्ताफलानां प्रकराः मुक्ता
 फलप्रकराः मुक्ताफलप्रकराणां जालं मुक्ताफलप्रकरजा
 लं उजयत्र तत्पुरुषः ॥ ततो मुक्ताफलप्रकरजालेन वि
 वृद्धा शोभा यस्य तत् मुक्ताफलप्रकरजालविवृद्धशो
 भं इति बहुव्रीहिः ॥ वत्रत्रयं किं कुर्वन् प्रख्यापयन् प्र
 षेण प्रख्यापयति ज्ञापयतीति प्रख्यापयन् किं परमे
 श्वरं परमेश्वरं ईश्वरश्च परमेश्वरः परमेश्वरस्य ना
 मः परमेश्वरत्वं इति कर्मधारयः ॥ कस्य त्रिजगतः
 त्रिवृत्तस्य त्रयाणां जगतां समाहारस्त्रिजगत् तस्य
 त्रिजगतः इति द्विगुः ॥ एवं च एकेन वज्रेण पाना
 त्रलोकस्य, द्वितीयेन वज्रेण मर्त्यलोकस्य, तृतीयेन

ठत्रेण देवलोकस्य स्वामित्वं ठत्रत्रयं प्रख्यापयतीति ज्ञा
 वः ॥ यद्यपि । अशोक वृद्धः सुरपुष्पवृष्टि, दिव्यध्वनि
 श्रामरमासनं च ॥ ज्ञामंरुलं हुंहुजिरातपत्रं, स्युः प्रा
 तिहार्याणि जिनेश्वराणाम् ॥ १ ॥ इत्यष्टौ प्रातिहा
 र्याणि सर्वतीर्थकृतां जवंति तथाप्यत्र तेषु चत्वार्येव
 प्रदर्शितानीत्यवसेयं ॥ अत्र मंत्रः ॥ ॐ अरिहंत
 सिद्ध आयरिय उवज्जाय सबसाहु सब धम्मतिठय
 राणं ॐ नमो जगवईए सुयदेवयाणं सबपवयणदेव
 याणं दसएहदिसिपालाणं चउएह लोगपालाणं ॐ
 ङ्की अरिहंतदेवयाणं नमः ॥ एतद्विद्या अष्टोत्तरश
 तवारजपातुं पठितसिद्धा । वादे कलहे व्याख्याने च
 सिद्धिं ददाति चौरजयं च जिनन्ति ॥ ३१ ॥

चौपाई ॥ ॥ उंचो रहै सूर हुति लोप, तीन
 ठत्र तुम दीपे अगोप ॥ तीन लोककी प्रभुता कहै,
 मोती जालर स्यां ठवि लहै ॥ ३१ ॥

॥ राग विहागडो ॥ ॥ अब में जान्यो सही,
 तीन जगतको ईश ॥ तीन ठत्र शिरपर प्रभु सोहै,
 थंजे है दिनईश ॥ अ० ॥ १ ॥ मुक्ताफल रचना
 जइ तारा, देव नमावे शीश ॥ मानुं तीन चंद्रसेवा
 मिश, रूप धख्यो निशि दीप्त ॥ अ० ॥ २ ॥

ठत्रेण देवलोकस्य स्वामित्वं ठत्रत्रयं प्रख्यापयतीति ज्ञा
 वः ॥ यद्यपि । अशोक वृक्षः सुरपुष्पवृष्टिः, दिव्यध्वनि
 श्रामरमासनं च ॥ ज्ञामंरुतं डुडुजिरातपत्रं, स्युः प्रा
 तिहार्याणि जिनेश्वराणाम् ॥ १ ॥ इत्यष्टौ प्रातिहा
 र्याणि सर्वतीर्थकृतां जवंति तथाप्यत्र तेषु चत्वार्येव
 प्रदर्शितानीत्यवसेयं ॥ अत्र मंत्रः ॥ ॐ अरिहंत
 सिद्ध आयरिय उवज्जाय सबसाहु सब धम्मतिव्वय
 राणं ॐ नमो जगवईए सुयदेवयाणं सबपवयणदेव
 याणं दसएहृदिसिपालाणं चउएह लोगपालाणं ॐ
 ङ्की अरिहंतदेवयाणं नमः ॥ एतद्विद्या अष्टोत्तरश
 तवारजपातं पठितसिद्धा । वादे कलहे व्याख्याने च
 सिद्धिं ददाति चौरजयं च जिनन्ति ॥ ३१ ॥

चौपाई ॥ ॥ जंचो रहै सूर डुति लोप, तीन
 ठत्र तुम दीपे अगोप ॥ तीन लोककी प्रभुता कहै,
 मोती जालर स्यों ठवि लहै ॥ ३१ ॥

॥ राग बिहागडो ॥ ॥ अव में जान्यो सही,
 तीन जगतको ईश ॥ तीन ठत्र शिरपर प्रभु सोई,
 यंजे है दिनईश ॥ अ० ॥ १ ॥ मुक्ताफल रचना
 जइ तारा, देव नमावे शीश ॥ मानुं तीन चंद्रसेवा
 मिश, रूप धख्यो निशि दीस ॥ अ० ॥ २ ॥ ३

कपटुस्त्रिलोक्याः ॥ दिव्यध्वनिर्भवति ते विशदार्थ
सर्व, ज्ञापास्वज्ञावपरिणामगुणप्रयोज्यः ॥ ३५ ॥

चौपाई ॥ ॥ स्वर्ग मोक्ष मारग संकेत, परम
धरम उपदेशन हेत ॥ दिव्य वचन तुम खिरै
अगाध, सब ज्ञापा गर्जित हित साध ॥ ३५ ॥

हवे अतिशय धारायें । जनने स्तुति करतो ठतो कहे ठे.

उन्निझहेमनवपंकजपुंजकांती, पर्युद्धस
नखमयूखशिखाजिरामौ ॥ पादौ पदानि
तव यत्र जिनेंद्रधत्तः, पद्मानि तत्र त्रिवु
धाः परिकटपयंति ॥ ३६ ॥

अर्थः—(जिनेंद्र के०) हे जिनेंद्र ! (उन्निझ के०)
विकसित एवां (हेम के०) सुवर्णनां (नव के०) नवसं-
ख्या ठे जेनी अथवा नवीन एवां (पंकज के०) क-
मल, तेना (पुंज के०) समूह तेनी (कांती के०) द्युति
ठे जेने एवां तथा (पर्युद्धसत् के०) चारे तरफ उठल-
तां एवां, (नखमयूख के०) परमेश्वरना पगना नख
तेनां जे किरणो तेनी (शिखा के०) प्रकाशपंक्ति जे-
ने आसमंतात् जागमां फेली रही ठे. तेणें करीने (अ-
जिरामौ के०) मनोहर एवां (तव के०) तमारां (पा

कपटुखिलोक्याः ॥ दिव्यध्वनिर्जवति ते विशदार्थ
सर्व, जापास्वजावपरिणामगुणप्रयोज्यः ॥ ३५ ॥

चौपाई ॥ ॥ स्वर्ग मोक्ष मारग संकेत, परम
धरम उपदेशन हेत ॥ दिव्य वचन तुम खिरै
अगाध, सब जापा गर्जित हित साध ॥ ३५ ॥
हवे अतिशय छारायें । जनने स्तुति करतो ठतो कहे ठे.

उन्निज्जहेमनवपंकजपुंजकांती, पर्युद्धस
नखमयूखशिखान्निरामौ ॥ पादौ पदानि
तव यत्र जिनेन्द्रधत्तः, पद्मानि तत्र विबु
धाः परिकल्पयन्ति ॥ ३६ ॥

अर्थः—(जिनेन्द्र के०) हे जिनेन्द्र ! (उन्निज्ज के०)
विकसित एवां (हेम के०) सुवर्णनां (नव के०) नवसं-
ख्या ठे जेनी अथवा नवीन एवां (पंकज के०) क-
मल, तेना (पुंज के०) समूह तेनी (कांती के०) द्युति
ठे जेने एवां तथा (पर्युद्धसत् के०) चारे तरफ उठज-
तां एवां, (नखमयूख के०) परमेश्वरना पगना नख
तेनां जे किरणो तेनी (शिखा के०) प्रकाशपंक्ति जे-
ने आसमंतात् जागमां फेळी रही ठे. तेणें करीने (अ-
न्निरामौ के०) मनोहर एवां (तव के०) तनारां (पा

कपटुस्त्रिलोक्याः ॥ दिव्यध्वनिर्जवति ते विशदार्थ
सर्व. जापास्वजावपरिणामगुणप्रयोज्यः ॥ ३५ ॥

चोपाई ॥ ॥ स्वर्ग मोक्ष मारग संकेत, परम
धरम उपदेशन हेत ॥ दिव्य वचन तुम खिरे
अगाध, सब जापा गर्जित हित साध ॥ ३५ ॥
हवे अतिशय छारायें । जनने स्तुति करतो ठतो कहे ठे.

उन्निद्रहेमनवपंकजपुंजकांती, पर्युद्धस
नखमयूखशिखानिरामौ ॥ पादौ पदानि
तव यत्र जिनेन्द्रधत्तः, पद्मानि तत्र विवु
धाः परिकटपयन्ति ॥ ३६ ॥

अर्थः—(जिनेन्द्र के०) हे जिनेन्द्र ! (उन्निद्र के०)
विकसित एवां (हेम के०) सुवर्णनां (नव के०) नवसं-
ख्या ठे जेनी अथवा नवीन एवां (पंकज के०) क-
मल, तेना (पुंज के०) समूह तेनी (कांती के०) युति
ठे जेने एवां तथा (पर्युद्धसत् के०) चारे तरफ उठल-
तां एवां, (नखमयूख के०) परमेश्वरना पगना नख
तेनां जे किरणो तेनी (शिखा के०) प्रकाशपंक्ति जे-
ने आसमंतात् जागमां फेली रही ठे. तेणें करीने (अ-
निरामौ के०) मनोहर एवां (तव के०) तमारां (पा

दौ के०) चरणा ते, (यत्र के०) जे जूमिने विषे
 (पदानि के०) गमननां स्थानकप्रत्ये (धत्तः के०)
 धारण करे ठे, (तत्र के०) ते स्थलने विषे (विबु
 धाः के०) देवताउं (पद्मानि के०) कमलोनी (परि
 कटपयंति के०) रचना करे ठे. एटले वे कमल चरण
 नीचें अने सात कमल मार्गमां रचे ठे. अहीं नख
 कमलकांति दर्पणसदृश ठे, अने देवताउयें रचेलां
 एवां सुवर्णकमलनी कांति पीत ठे, ते वेहुना मल-
 वाशी चरणोनो विचित्र वर्ण थयो ॥ ३२ ॥

॥ टीका ॥ अथातिशय द्वारा जिनं स्तुवन्नाह ॥ उ
 न्निद्रेति । हे जिनेंद्र ! जिनानां सामान्यकेवलीनां इन्द्रो
 जिनेंद्रस्तस्य संबोधनं हे जिनपुरंदर ! यत्र यस्मिन् प्र
 देशे तव पादौ क्रमौ पदानि गमनेऽवस्थानरूपाणि ध
 त्तः धारयतः । धत्तइति क्रियापदं ॥ कौ कर्त्तारौ पादौ ।
 कानि कर्मतापन्नानि पदानि । तत्र तस्मिन्प्रदेशे विबु
 धादेवाः । पद्मानि कमलानि । परिकटपयंति विरच
 यंति स्थापयंतीत्यर्थः ॥ परिकटपयंतीति क्रियापदं के
 कर्त्तारः विबुधाः । कानि कर्मतापन्नानि पद्मानि ।
 कीदृशौ पादौ उन्निद्रहेमनवपंकजपुंजकांती उन्नि
 द्राणि विकाशं प्राप्तानि यानि हेमः कांचनस्य नवा

नि नूतनानि वा नवसंख्याकानि यानि पंकजानि कम-
 लानि तेषां पुंजः प्रकरस्तद्वत्कांतिर्द्युतिर्ययोस्तौ उन्नि-
 द्रहेमनवपंकजपुंजकांती । नव च नवानि च वा तानि
 हेम्नः पंकजानि च नवहेमपंकजानि इति कर्मधार-
 यः ॥ उन्निद्राणि च तानि हेमनवपंकजानि च उन्नि-
 द्रहेमनवपंकजानि इति कर्मधारयः ॥ उन्निद्रहेम-
 नवपंकजानां पुंजः उन्निद्रहेमनवपंकजपुंजः इति
 तत्पुरुषः ॥ उन्निद्रहेमनवपंकजपुंजवत् कांतिर्ययोस्तौ
 उन्निद्रहेमनवपंकजपुंजकांती इति बहुव्रीहिः ॥ पुनः
 कथंचूतौ पर्युद्धसन्नखमयूखशिखाञ्जिरामौ । पर्युद्ध-
 संती समंतादुद्धवंती या नखानां करशूकानां मयूख-
 शिखा प्रकाशपंक्तिस्तया अञ्जिरामौ रुचिरौ । मयूखानां
 शिखा मयूखशिखा नखानां मयूखशिखा नखमयूख-
 शिखा उक्तयत्रापि तत्पुरुषः ॥ पर्युद्धसती चासौ नख-
 मयूखशिखा च पर्युद्धसन्नखमयूखशिखा इति कर्मधार-
 यः । पर्युद्धसन्नखमयूखशिखाञ्जिः अञ्जिरामो पर्युद्धस-
 न्नखमयूखशिखाञ्जिरामौ इति तत्पुरुषः अन्येषु उन्नि-
 द्रेत्यारभ्य शिखाञ्जिरामौ इति यावत् एकमेव पदं कथ-
 यंति ॥ तथा च एका नवकनककमलकांतिः पीता ॥

दौ के०) चरणा ते, (यत्र के०) जे जूमिने विषे
 (पदानि के०) गमननां स्थानकप्रत्ये (धत्तः के०)
 धारण करे ठे, (तत्र के०) ते स्थलने विषे (विबु
 धाः के०) देवताउ (पद्मानि के०) कमलोनी (परि
 कटपयंति के०) रचना करे ठे. एटले वे कमल चरण
 नीचें अने सात कमल मार्गमां रचे ठे. अहीं नख
 कमलकांति दर्पणसदृश ठे, अने देवताउयें रचेलां
 एवां सुवर्णकमलनी कांति पीत ठे, ते वेहुना मल-
 वाथी चरणोनो विचित्र वर्ण थयो ॥ ३१ ॥

॥ टीका ॥ अथातिशय द्वारा जिनं स्तुवन्नाह ॥ उ
 न्निद्रेति । हे जिनेंद्र ! जिनानां सामान्यकेवलीनां इन्द्रो
 जिनेंद्रस्तस्य संबोधनं हे जिनपुरंदर ! यत्र यस्मिन् प्र
 देशे तव पादौ क्रमौ पदानि गमनेऽवस्थानरूपाणि ध
 त्तः धारयतः । धत्तइति क्रियापदं ॥ कौ कर्त्तारौ पादौ ।
 कानि कर्मतापन्नानि पदानि । तत्र तस्मिन्प्रदेशे विबु
 धाः । पद्मानि कमलानि । परिकटपयंति विरच
 यंति स्थापयंतीत्यर्थः ॥ परिकटपयंतीति क्रियापदं के
 कर्त्तारः विबुधाः । कानि कर्मतापन्नानि पद्मानि ।
 कीदृशौ पादौ उन्निद्रेहेमनवपंकजपुंजकांती उन्नि
 द्राणि विकाशं प्राप्तानि यानि हेमः कांचनस्य नवा

(उपदेशनविधौ के०) उपदेशविधिने विषे एटले उपदेश करवाना समयने विषे, (इत्थं के०) ए पूर्वे कही एवी (तव के०) तमारी (विभूतिः के०) अतिशयनी संपदा ते, (यथा के०) जे प्रकारें (अचूत के०) थइ (तथा के०) ते प्रकारें (परस्य के०) बीजा जे हरिहरादिक देवो ठे, तेनी (न के०) नथी यती. त्यां दृष्टांत कहे ठे. के जेस (प्रहृत के०) प्रकर्षे करी हण्यो ठे (अंधकारा के०) अंधकार जेणें एवी (दिनकृतः के०) सूर्य जे तेनी (यादृक्प्रज्ञा के०) जेवी कांति ठे, (तादृक् के०) तेवी कांति, (विकाशिनो पि के०) प्रकाशित थयेला एवा पण (ग्रहगणस्य के०) जौमादिक जे ग्रहना समूह तेनी प्रज्ञा (कुतः के०) क्यांथी होय ? एटले सर्वथा नज होय. अर्थात् देशनासमयें जे अशोक वृक्षादिक आठ महा प्रातिहार्य तथा चोत्रिश अतिशयवाली एवी तमारी जे समृद्धि ठे, तेवी हरिहर ब्रह्मादिकनी क्यांथी होय ? कारण के एमने सरागपणाने लीधे कर्मक्षय-पणुं नथी अने कर्मक्षय विना उत्तमोत्तमताने पमाय नहीं. अने उत्तमोत्तमता विना प्रातिहार्यादिक समृद्धिनो अन्तावज होय ठे ॥ ३३ ॥

अपरा च नखप्रज्ञा रक्ता एतेन द्यौ पादौ विचित्र
वर्णौ वज्रवतुरिति ज्ञावः ॥ ३२ ॥

॥ दोहा ठंड ॥ ॥ विकसित सुवरन कमल
द्युति. नखद्युति मिलि चमकांहि ॥ तुम पद पुहवि
जहाँ धरे, तहाँ सुर कमल रचांहि ॥ ३२ ॥

॥ राग मारु ॥ ॥ चरण तुम्हारे हो नाथजी,
च० ॥ मोहि लागे प्यारे हो ॥ जिनजी ॥ आदि
जिन चरण तुम्हारे हो, देखतही हूर नए सब पाप
हमारे हो ॥ ना० ॥ १ ॥ जहाँ जहाँ प्रभु पगलां धरे,
तहाँ तहाँ देवकुमारे हो ॥ नख ठवि नीके निर-
खतां, नव कमल समारे हो ॥ ना० ॥ २ ॥ ३२ ॥

इदं स्मार्त्तनां संक्षेप अतिशयं करतो वृत्तो कदे वे-
इत्तं यथा तव विज्ञप्तिरज्ञिनेन, धर्मो
पदेशनविधौ न तथा परस्य ॥ यादृक्प्र
ना दिनकृतः प्रहतांधकाग, नादृकुतोय
दृगणस्य विकाशिनोपि ॥ ३३ ॥

अर्थः—(जिनेंड के०) सामान्य केवल
इंद्र नृप्य ! दुर्गनियं प... नि धरी न
जे श्रुतचारित्र्य लक्षण) धर्म, ने

क्रमयुगाचलसंश्रितं क्रमयोर्युगं क्रमयुगं इति तत्पुरु-
 षः ॥ क्रमयुगमेव अचलः क्रमयुगाचलः इति कर्मधा-
 रयः ॥ क्रमयुगाचले संश्रितः क्रमयुगाचलसंश्रितः तं
 क्रमयुगाचलसंश्रितं इति तत्पुरुषः ॥ कस्य ते तव ।
 पुनः कथञ्चूतं क्रमगतं क्रमयोः पादयोर्गतं प्राप्तं क्रमग-
 तं इति तत्पुरुषः ॥ फालप्राप्तमित्यर्थः ॥ कथञ्चूतोहरि-
 णाधिपः वरूक्रमः वरूः कीदितौ क्रमौ पादौ यस्य स
 वरूक्रमः इति बहुव्रीहिः ॥ पुनः कथञ्चूतः जिन्नेनकुं-
 जगलदुज्ज्वलशोणिताक्तमुक्ताफलप्रकरचूपितचूमि-
 चागः । जिन्नाज्यां विदारिताज्यां इन्नकुंजाज्यां हस्ति-
 शिरः पिंजाज्यां गलता पतता उज्ज्वलेन रक्तश्वेतवर्णेन
 शोणिताक्तेन रुधिरव्यासेन मुक्ताफलानां प्रकरेण समू-
 हेनचूपितोमंक्रितो चूमिचागोचूप्रदेशोयेन स जिन्नेन
 कुंजगलदुज्ज्वलशोणिताक्तमुक्ताफलप्रकर चूपितचू-
 मिचागः ॥ अथास्य पदस्य समासाः ॥ इन्नस्य कुंजौ इन्न
 कुंजौ इति तत्पुरुषः ॥ जिन्नौ च तौ इन्नकुंजौ च जिन्नेनकुं-
 जौ इति कर्मधारयः ॥ शोणितेन अक्तः शोणिताक्तः इति
 तत्पुरुषः । मुक्ताफलानां प्रकरः मुक्ताफलप्रकरः इति
 तत्पुरुषः । ततो जिन्नेनकुंजाज्यांगलन् दारन् उज्ज्वलो
 धवलः शोणिताक्तश्चासौ मुक्ताफलप्रकरश्च जिन्ने-

कमयुगाचलसंश्रितं कमयोर्युगं कमयुगं इति तत्पुरु
 षः ॥ कमयुगमेव अचलः कमयुगाचलः इति कर्मधा
 रयः ॥ कमयुगाचले संश्रितः कमयुगाचलसंश्रितः तं
 कमयुगाचलसंश्रितं इति तत्पुरुषः ॥ कस्य ते तव ।
 पुनः कथंचूतं कमगतं कमयोः पादयोर्गतं प्राप्तं कमग
 तं इति तत्पुरुषः ॥ फालप्राप्तमित्यर्थः ॥ कथंचूतोहरि
 णाधिपः वरूकमः वरूकौ कीदितौ कमौ पादौ यस्य स
 वरूकमः इति बहुव्रीहिः ॥ पुनः कथंचूतः जिन्नेजकुं
 जगलदुज्ज्वलशोणिताक्तमुक्ताफलप्रकरचूपितचूमि
 त्तागः । जिन्नाज्यां विदारिताज्यां इजकुंजाज्यां हस्ति
 शिरः पिंजाज्यां गलता पतता उज्ज्वलेन रक्तश्वेतवर्णेन
 शोणिताक्तेन रुधिरव्यासेन मुक्ताफलानां प्रकरेण समू
 हेनचूपितोमंभितो चूमित्तागोचूप्रदेशोयेन स जिन्नेज
 कुंजगलदुज्ज्वलशोणिताक्तमुक्ताफलप्रकर चूपितचू
 मितागः ॥ अथास्य पदस्य समाप्ताः ॥ इजस्य कुंजौ इज
 कुंजौ इति तत्पुरुषः ॥ जिन्नौ च तौ इजकुंजौ च जिन्नेजकुं
 जौ इति कर्मधारयः ॥ शोणितेन अक्तः शोणिताक्तः इति
 तत्पुरुषः । मुक्ताफलानां प्रकरः मुक्ताफलप्रकरः इति
 तत्पुरुषः । ततो जिन्नेजकुंजाज्यांगलन् दारन् उज्ज्वलो
 धवलः शोणिताक्तश्चासौ मुक्ताफलप्रकरश्च जि

॥ राग रामघी ॥ ॥ तेरो नाम कीर्तन जल स-
मावै, दावानल अतराल री ॥ कलपंत कालके पव-
न परगट, बन्धि यूं विकराल री ॥ ते० ॥ १ ॥ साहा
तखर बनहीं जारे, दौर छूनी ज्वाल री ॥ विश्व खात्रा
रूप राक्षस, जयो यूं जमसाल री ॥ ते० ॥ २ ॥ देव
प्रभुतें तवहिं उझरे, जंतु सब जगपालरी ॥ ते० ॥ ३ ॥ ३६ ॥

हवे उरगजय निवारण करतो ठतो कहे ठे.

रक्तेक्षणं समदकोकिलकंठनीलं, क्रोधो

धृतं फणिनमुत्फणमापतंतम् ॥ आक्राम

ति क्रमयुगेन निरस्तशंक, स्त्वन्नामना

गदमनी हृदि यस्य पुंसः ॥ ३७ ॥

अर्थः—(रक्तेक्षणं के०) रातां ठे नेत्र जेनां एवो
अने (समद के०) मदोन्मत्त एवो तथा (कोकिल के०)
कोकिल तेनो (कंठ के०) कंठ तेना सरयो (नीलं के०)
स्यामदर्णवालो एवो अने (क्रोधोद्धतं के०) क्रोधि
करीने उद्धत एवो तथा (उत्फणं के०) उंची पने-
ली ठे पाणा जेणे एवो जे (फणिनं के०) नर के
(आपतंतं के०) उतावलो सन्मुख आवनो तोप के-
ने पण (निरस्तशंकः के०) शंका रहित एवो एवो

•
•

तसमये कृष्णनीलयोरैक्यात् । समदेन सह वर्तमानः
 समद इति तत्पुरुषः ॥ समदश्चासौ कोकिलश्च समद
 कोकिल इति कर्मधारयः ॥ समदकोकिलस्य कंठः सम
 दकोकिलकंठ इति तत्पुरुषः समदकोकिलकंठवत् नीलः
 समदकोकिलकंठनीलस्तं समदकोकिलकंठनीलं इति
 कर्मधारयः । मदीरेतन्यहंकारे सद्यो हृष्यमानयो
 रिति नानार्थः ॥ पुनः कथंचूतं ? कोथोरुतं कोथे
 न कोपेन उरुतः ॥ प्रेरितः कोथोरुतन्तं ? कोथोरुतं इति
 तत्पुरुषः । पुनः कथंचूतं उत्पणं उत ऊर्ध्वं कणा द
 र्शं यस्य स उत्पणन्तं उत्पणं इति बहुव्रीहिः ॥ उ
 र्ध्वोक्तपणमित्यर्थः ॥ पुनः कथंचूतं व्यासन्तं व्यास
 ण्तं दशनायेति गम्यं ॥ ननु दशस्य चतुर्दशस्य दश
 स काः ॥ यस्य पुनः पुनश्च सति स दशं सप्तमस्य सप्त
 दसनी त्वदन्तिधानलक्षणा नागदसनी चेत्यर्थः । ननु
 ली विद्या वासदनीत्यव्याहारः । नदनीति किं वाच्यं
 वा दत्री ? त्वद्व्यासनागदसनी । त्वद्व्यासनागदसनी
 यति निःशक्तिः करोति सा त्वद्व्यासनागदसनी इति
 कर्मधारयसंनिधत्तत्पुरुषः ॥ एवं च दशनागदसनागद
 पुनश्चोनिरेव्यासदति सप्तमः । त्वद्व्यासनागदसनागद
 पानी निःशक्तिः कोकिलवतीति त्वद्व्यासनागदसनागद

अर्थः—जे (आजौ के०) संग्रामने विषे (बढगत के०) युद्ध करता एवा (तुरंग के०) घोडा ते जेने विषे दोडी रह्या ठे अने (गज के०) हस्ती तेनुं (गर्जित के०) गर्जन तेणें करी (जीम के०) ज-यंकर ठे (नादं के०) शब्दो जेने विषे एवुं (बल वतामपि झूपतीनां के०) अतिशय बलवान् राजाउ तेनुं पण (बलं के०) सैन्य ते (त्वत्कीर्तनात् के०) तमारा नामना कीर्तनथकी (अशु के०) शीघ्र (जिदां के०) जेदनने (उपैति के०) पामे ठे. एटले तुर-त नाशी जाय ठे. ते कोनी पेतें ? तो के० (उद्यद्दिवाक र के०) उदय थयेलो एवो जे सूर्य, तेनां (मयूख के०) किरणो तेनी (शिखा के०) शिखाउ तेणें क-रीने (अपविद्धं के०) उद्धित एटले जेदन थयेलुं एवुं (तमः के०) अंधकार तेहीज (इव के०) जेस होय नहीं ? अर्थात् सूर्यकिरणोयें करीने जेस अंध-कार नाश पामे ठे, तेस तमारा नामग्रहणप्रजावय-कि शत्रुनुं सैन्य संग्रामने विषे पलायन आय ठे ॥३॥

॥ टीका ॥ अथ रणजयं हरन्नाह ॥ बढगत्तुरंगे ति ॥ हे वरद! आजौ संग्रामे झूपतीनां झूठतां बलं सैन्यं आशु शीघ्रं जिदां उपैति । जेदं प्राप्नोती

नानुरंगगजगर्जितजीमनादं । वदगतां युध्यमानानां
 नुरंगाणां अश्वानां गजानां हस्तिनां च गर्जितानिर्जीम
 नादोनादोयत्र तत् वदगनुरंगगजगर्जितजीमनादं
 इति तत्पुरुषगर्जितो बहुव्रीहिः॥अथवा नुरंगाश्च गजा
 ः नुरंगगजाः इति छन्दः ॥ वदगंतश्च तेनुरंगगजाश्च
 वदगनुरंगगजाः॥ इति कर्मधारयः॥ वदगनुरंगगजानां
 गर्जितानि वदगनुरंगगजगर्जितानि इति तत्पुरुषः॥अदि
 म् वदगंतश्च ते नुरंगाश्च वदगनुरंगा इति कर्मधारयः
 गजानां गर्जितानि गजगर्जितानि इति तत्पुरुषः॥ वदग
 नुरंगाश्च गजगर्जितानि च वदगनुरंगगजगर्जितानि इ
 ति छन्दः॥जीमनाश्च तेनादाश्च जीमनादाः॥इति कर्मधारयः

हवे वदी पण प्रकारांतरें करीने संग्रामजयने
निरास करतो ठतो कहे ठे.

कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाह, वेगा
वतारतरणातुरयोधजीमें ॥ युद्धे जयं
विजितहुर्जयजेयपक्षा, स्त्वत्पादपंकजव
नाश्रयिणीलज्जते ॥ ३९ ॥

अर्थ:- (कुंत के०) वरठी, तेमना (अग्र के०)
अग्रजाग जे अणी तेणें करीने (जिन्न के०) जेदेला ए-
वा (गज के०) हस्ती तेना (शोणित के०) रुधिररू-
प (वारिवाह के०) जलना प्रवाह तेने विषे जे (वे
गावतार के०) उतावळुं प्रवेश थवुं एटले रुधिररूप
पाणीमां तणाइ जवाने तैय्यार थयेला तेमांथी (तर
णातुर के०) फरी पाठा तरी नीकलवाने आतुर थयेला
एवा जे (योध के०) सुजटो तेणें करीने (जीमे के०) ज-
यंकर देखातुं एवुं जे (युद्धे के०) युद्ध तेने विषे पण (त्व
त्पाद के०) तमारा चरणारविंद ते रूप जे (पंकजव
न के०) कमलवन तेने (आश्रयिणः के०) आश्रय
करीने रह्या एवा जे पुरुष, ते (हुर्जाय के०) नहीं
जींताय एवा जे (जेयपक्षाः के०) शत्रुना वर्गों

क्षौयैस्ते विजितदुर्जयजेयपक्षाः इति बहुव्रीहिः । कथं
 भूते युद्धे ? कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाहवेगावता
 रतरणातुरयोधजीमे कुंताः प्रासास्तेषां अग्रैः अग्रजा
 गैः जिन्ना विदीर्णा ये गजा छिरदास्तेषां शोणितं रु
 धिरं तदेव वारिवाहो निष्कर्षस्तत्र वेगेन शीघ्रतया
 अवतरणं प्रविशनं तस्मात् तरणे प्लवने आतुरा विह्व
 ला ये योधाः सुजटास्तैर्जीमे जयावहे ॥ अथास्य पद
 न्य समाप्ताः । कुंतानां अग्राणि कुंताग्राणि कुंताग्रै
 र्जिन्ना कुंताग्रजिन्ना उज्जयत्रापि तत्पुरुषः ॥ कुंताग्रजि
 नाश्च ते गजाश्च कुंताग्रजिन्नगजाः इति कर्मधारयः ॥
 कुंताग्रजिन्नगजानां शोणितं कुंताग्रजिन्नगजशोणितं
 इति तत्पुरुषः ॥ कुंताग्रजिन्नगजशोणितमेव वारिवाहः
 कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाह इति कर्मधारयः कुंता
 ग्रजिन्नगजशोणितवारिवाहवेगेन अवतरणं अवतारः
 कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाहवेगावतार इति तत्पु
 रुषः ॥ कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाहवेगावतार
 तरणे आकुलाश्च ते योधाश्च कुंताग्रजिन्नगजशोणित
 वारिवाहवेगावतारतरणातुरयोधाः इति कर्मधारयः ॥
 कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाहवेगावतारतरणातुर
 योधिर्जयः । कुंताग्रजिन्नगजशोणितवारिवाह

(१३९)

उप्पय हंढ ॥ ॥ मारे जहां गयंद, कुंज हथि-
 यार विदारे ॥ उमगे रुधिर प्रवाह, वेगि जलसैं
 विस्तारे ॥ होये तरण असमरढ, महा योधा जल ॥
 पूरे तिस रणमें जिन तोय, जति जे हैं नर सूरै ॥
 दुर्जयअरिकुल जीतिकें, जे पावै निकलंक ॥ तुम
 पदपंकजवन वसै, ते नर सदा निःशंक ॥ १ ॥ ३९ ॥

राग कम्बो ॥ कुंतवर जिल गज कुंज निकसत
 रुधिर, वारिपरवाहमें तरन लागे ॥ चपल अति योध
 वल रोध अरि शोधते, क्रोध कल कल करै कार
 जागै ॥ १ ॥ युद्ध करि दद वेहु पद अरि पद जे, नादि
 आवाजयें चूहि कागे ॥ आदिप्रभु चरण शरणागता
 जे जना, शुभमना जय वरे वीतरागें ॥ १ ॥ ३९ ॥

हवे समुद्रजय निरास करतो ठतो कहे ठे.

अंनोनिधौ क्षुजितनीषणनक्रचक्र, पा
 ठीनपीठनयदोद्वणवान्वाभौ ॥ रंगत
 रंगशिखरस्थितयानपात्रा, खासं विदा
 य नवतः स्मरणाद्ब्रजंति ॥ ४० ॥

अर्थः—(क्षुजित के०) क्षुज पमाख्या ठे (नीप
 ए के०) मसान्तयंकर एवा (नक्रचक्रपाठीनपीठ के०)

तेम (आशु के०) शीघ्र उतावळुं (नाशं के०)
 नाशने (उपयाति के०) पामे ठे. अर्थात् आ
 तमारा स्तोत्रना पाठ करनारने पूर्वोक्त आठ प्रका-
 रना जयनो नाश थाय ठे ॥ ४३ ॥

॥ टीका ॥ अथ पूर्वोक्तान्यष्ट जयानि निर्गमयन्ना
 ह ॥ मत्तछिपेंडेति ॥ हे प्रजो ! योमतिमान् बुद्धिमान्
 पुमानिति गम्यं तावकं त्वदीयं स्तवनं अधीते पठती
 त्यर्थः ॥ अधीते इति क्रियापदं । कः कर्त्ता पुमान् ।
 कथञ्छूतः पुमान् मतिमान् । मतिर्विद्यते यस्यासौ म
 तिमान् इति बहुव्रीहिः ॥ कं कर्मतापन्नं स्तवं कथञ्छूतं
 स्तवं तावकं तव इदं तावकं तत्पुरुषः ॥ पुनः कथञ्छूतं
 इमं प्रत्यक्षसादृश्यं यद्वदस्य तद्वदसापेक्षत्वात् तस्य
 पुंसः जयं आशु सद्यः नाशं विनाशं उपयाति गच्छ
 तीत्यर्थः ॥ उपयातीति क्रियापदं किं कर्त्तुं ? जयं कं
 कर्मतापन्नं नाशं कथेद जिया इव जयस्यापि जयं
 समुत्पन्नमिवेत्युत्प्रेक्षा ॥ कथञ्छूतं जयं मत्तछिपेंडमृगरा
 जद्वानलाहिसंग्रामवारिधिमहोदरबंधनोष्ठं छिपाग
 जास्तेषु इंद्रोछिपेंडः इति तत्पुरुषः ॥ मत्तश्चासौ छिपें
 डश्च मत्तछिपेंड इति कर्मधारयः ॥ मृगाः अरय
 स्तेषु राजते तेषां राजा वा मृगराज इति तत्पुरुषः

तेम (आशु के०) शीघ्र उतावळुं (नाशं के०)
 नाशने (उपयाति के०) पामे ठे. अर्थात् आ
 तमारा स्तोत्रना पाठ करनारने पूर्वोक्त आठ प्रका-
 रना जयनो नाश थाय ठे ॥ ४३ ॥

॥ टीका ॥ अथ पूर्वोक्तान्यष्ट जयानि निर्गमयन्ना
 ह ॥ मत्तछिपेंडेति ॥ हे प्रजो ! योमतिमान् बुद्धिमान्
 पुमानिति गम्यं तावकं त्वदीयं स्तवनं अधीते पठती
 त्यर्थः ॥ अधीते इति क्रियापदं । कः कर्त्ता पुमान् ।
 कथञ्छूतः पुमान् मतिमान् । मतिर्विद्यते यस्यासौ म
 तिमान् इति बहुव्रीहिः ॥ कं कर्मतापन्नं स्तवं कथञ्छूतं
 स्तवं तावकं तव इदं तावकं तत्पुरुषः ॥ पुनः कथञ्छूतं
 इमं प्रत्यक्षसादृश्यं यद्वदस्य तद्वदसापेक्षत्वात् तस्य
 पुंसः जयं आशु सद्यः नाशं विनाशं उपयाति गच्छ
 तीत्यर्थः ॥ उपयातीति क्रियापदं किं कर्त्तुं ? जयं कं
 कर्मतापन्नं नाशं कथेव जिया इव जयस्यापि जयं
 समुत्पन्नमिवेत्युत्प्रेक्षा ॥ कथञ्छूतं जयं मत्तछिपेंडमृगरा
 जद्वानलाहिसंग्रामवारिधिमहोदरबंधनोढं छिपाग
 जास्तेषु इंद्रोछिपेंडः इति तत्पुरुषः ॥ मत्तश्चासौ छिपें
 डश्च मत्तछिपेंड इति कर्मधारयः ॥ मृगाः अरण्यपशव
 स्तेषु राजते ॥ राजा वा मृगराज इति तत्पुरुषः

राजाहिसखिन्यष्टच् ॥ ततोमत्तछिपेंद्रश्च मृगराजश्च
 दवानलश्च अहिश्च संग्रामश्च वारिधिश्च महोदरं च
 बंधनं च मत्तछिपेंद्रमृगराजदवानलाहिसंग्रामवारि
 धिमहोदरबंधनानि उत्तरेतरह्रष्टः । मत्तछिपेंद्रमृगरा
 जदवानलाहिसंग्रामवारिधिमहोदरबंधनेज्यः उत्थं
 उग्रपन्न मिति मत्तछिपेंद्रमृगराजदवानलाहिसंग्राम
 वारिधिमहोदरबंधनोत्थं इति तत्पुरुषः ॥ ४३ ॥

धिको कहु कह्यो, सूरिजन सुनहु खमावतां, देव प्र-
जु दिस ध्यावतां ॥ श्रीग ॥ ३ ॥ ४३ ॥

हवे स्तवनप्रज्ञाव सर्वस्वने कहे ठे.

स्तोत्रस्वजं तव जिनेंद्र गुणैर्निबद्धं, न
क्त्यामयारुचिरवर्णविचित्रपुष्पाम् ॥ धत्ते
जनो य इह कंठगतामजस्रं, तं मानतुंग
मवशा समुपैति लक्ष्मीः ॥ ४४ ॥

इति भक्तामरनामकस्तोत्रं समाप्तम् ॥

अर्थ:- (जिनेंद्र के०) हे जिनेंद्र ! (तव के०)
मारी (इह के०) आ लोकने विषे (यः के०)
ने (जनः के०) पुरुष, (स्तोत्रस्वजं के०) स्तोत्र
तेज पदसंदर्जितपणें करीनें जाणे मालाज होय
नहीं ? ते स्तोत्ररूप पुष्पमालाने (कंठगतां के०)
पोताना कंठने विषे (अजस्रं के०) निरंतर (धत्ते के०)
धारण करे ठे. (तं के०) ते (मान के०) चित्तनी उन्नति
तेणें करीने (तुंगं के०) अत्यंत उन्नत थयेला एवा
पुरुष अथवा स्तोत्रना कर्ता श्रीमानतुंगाचार्य जे ठे तेने
(अवशा के०) अस्वतंत्र एवी जे (लक्ष्मीः के०)
पवर्ग अने सत्काव्यरूप लक्ष्मी, (समुपैति

कंठगतां धत्ते दधातीत्यर्थः ॥ धत्ते इति क्रियापदं कः
 कर्ता योजनः ॥ कां कर्मतापन्नां स्तोत्रस्त्रजं स्तोत्र
 मेव पदसंदर्जितत्वेन स्वगिव स्तोत्रस्त्रक् तां स्तोत्र
 स्त्रजं इति कर्मधारयः अन्यापि माला पुष्पसंदर्जिता
 भवतीति भावः ॥ पुनः कथञ्चूतां गुणैर्निबद्धां ग्रथितां
 केन मया मानतुंगसूरिणा कया जत्तया श्रद्धया ।
 पदे जक्तिर्विचित्ररचना तथा श्रद्धारचनयोर्जक्तिरि
 त्यमरः ॥ अन्यापि स्त्रक् गुणैस्तनुजिर्निबद्धा भवतीति
 भावः ॥ पुनः कथञ्चूतां रुचिरवर्णविचित्रपुष्पां रुचिरा
 मनोज्ञा ये वर्णा अकाराद्या द्विपंचाशन्मिताः तएव
 विचित्राणि यमकानुप्रासश्लेषादिना विचित्राणि
 पुष्पाणि कुसुमानि यस्याः सा रुचिरवर्णविचित्रपुष्पा
 तां रुचिरवर्णविचित्रपुष्पां इति बहुव्रीहिः । तं
 मानतुंगं मानश्चित्तोन्नतिस्तया तुंगं अत्युन्नतं
 पुयांसं स्तोत्रकर्तारं वा लक्ष्मीःराज्यस्वर्गापवर्गसत्का
 व्या अवशा अस्वतंत्रा समुपैति ॥ समंतात् समीप
 मागच्छंतीत्यर्थः ॥ समुपैतीति क्रियापदं ॥ का कर्त्री
 लक्ष्मीः । कं कर्मतापन्नं मानतुंगं । मानेन तुंगं मान
 तुंगं इति तत्पुरुषः । स्तवांते पुष्पमाला शब्दो
 ५ वेन महोत्सवानंदहेतुः । लक्ष्मी

77
78
79
80
81

82

83

मांगद्वयवाचित्वं तेन स्तोत्रं पिपठिपूर्णां शुश्रूषमा
 णानां च पुंसां व्याचिख्यासूनां च पुंसां समाप्ताव
 विरतं कल्याणपरंपरा जविष्यतीति ज्ञावः ॥ प्राणीनां
 प्रतिष्ठा हेतुश्च श्रीरेव ॥ उक्तं च ॥ वारां राशिरसौ
 प्रभूय जवतीं रत्नाकरत्वं गतो, लक्ष्मीस्त्वत्पतिज्ञाव
 मेत्य मुरजिज्जात स्त्रिजोकीपतिः ॥ कंदर्पोजनचित्त
 रंजन इतित्वन्नंदनत्वादभू, त्सर्वत्र त्वदनुग्रहप्रणयिनी
 मन्ये महत्त्वस्थितिः ॥ १ ॥ गौरीशंकरयोः सुतो विज
 यते स्वामी कुमारव्रती, धत्तेऽद्यापि चतुर्मुखस्य तनया
 कौमारमेव व्रतम् ॥ यल्लक्ष्मीपतिभूः प्रियाद्ययुतो न
 गोऽपि संसेव्यते, तन्मन्ये कमले ! त्वदाश्रयवशात्स
 वोऽपि मान्योजनः ॥ २ ॥ इत्यस्मत्कृतवृद्धप्रस्तावोक्ति
 रत्नाकरात् ॥ ४४ ॥ इति पादशाहश्री अक्षव्वरजह्वा
 बुदीनसूर्यसहस्रनामाध्यापक श्रीशत्रुंजयतीर्थकरमो
 चन गोवधनिवर्त्तनाद्यनेकसुकृतविनिर्मापकमहोपा
 ध्यायश्रीज्ञानचंद्रगणेशिष्ययुग्मपदष्टोत्तरशतावधान
 साधनप्रमुदितपातशाहश्री अक्षव्वरजह्वाबुदीन पात
 शाह श्रीनूरदीनजिहंगीरप्रदत्तशुष्कहमनादिरंजनो
 द्वितीयाभिधान महोपाध्यायश्रीसिद्धिचंद्रगणिविर
 चितान्तकामरस्तोत्रवृत्तिः समाप्तः ॥

॥ काव्यहृद ॥ ॥ इह गुणमाल विशाल, नाथ
 तुम गुणकी समारी ॥ विविध वरनके पुहप, गुंघ्रिमें ज-
 गति विथारी ॥ जे नर पहिरे कंठ, जाव मनमांही जावै ॥
 मानतुंग निजाधीन, ते शिवकमला पावै ॥ १॥ ४७ ॥

॥ ॥ दोहा ॥ ॥ जापा जक्तामर कियो, हेमराज
 हितहेत ॥ जे नर पढै सुजावशुं, ते पावै शिवखेत ॥ १॥

॥ राग धन्याश्री ॥ ॥ जे नर जगति जाव उदा-
 र ॥ आदि जिनवर सकल सुखकर, जगत जन आ-
 धार ॥ जे ० ॥ १ ॥ सकल सहिमा निधि अनुपम,
 मंत्रके विस्तार ॥ विविध वर्ण विचित्र प्रभुगुण, फल गुं-
 थी माल ॥ जे ० ॥ २ ॥ कंठ पीठें धरे निरंतर, स्तो-
 त्र रचन रसाल ॥ सकल संपदकी मुवाजन, अमर प-
 द सुविशाल ॥ जे ० ॥ ३ ॥ सबल परिसल अतिवि सुं-
 दर, अचल लखमी सार ॥ मानतुंग ननुपयके नसे
 धरे जय वरमाल ॥ जे ० ॥ ४ ॥ विजयदेव नृपति
 पटधर, विजयसिंह गणधार ॥ गीत दक्षिणें गे
 पोले, देवविजय जयकार ॥ जे ० ॥ ५ ॥ संदह नजर घीर
 वषै, पोष सुदि सित पार ॥ तेगशी दिन नरदेवी नरुन,
 सुखसार ॥ ते नर छहीके नरनाम ॥ जे ० ॥ ६ ॥

गर्व रहित थड़ गया. पठी रात्रि पनीत्यारेंवन्ने एक मढी-
मांसुता. सरस्वतीजीयें तिहां परीक्षा करवा सारु मयूर-
जट्टने जगावी आ प्रकारनी समस्या पूठी के “शतचंद्रं न
नस्तलं” एचोथुं पदठे तेनी पहेलानां त्रण पद रची श्लो-
क पूरो करी आपो. शतचंद्रं ननस्तलं एटले आकाशतुं
तल सो चंद्रवालुं ठे. पठी अर्द्धनिद्रागत मयूर पंक्तिं
विचार करी कह्युं के:—“ दामोदरकराघात, विह्वली
भूतचेतसा ॥ दृष्टं चाणूरमद्वेन, शतचंद्रं ननस्तलं”
भावार्थ:—दामोदरना करप्रहारें करी जेनुं चित्त वि-
ह्वल थड़ गयुं ठे एवा चाणूर मद्वेने आकाशमां सो
चंद्रमा देखावा लाग्या.

आ प्रमाणें मयूरजट्टें समस्या पूरवानां त्रण पद
नवां कस्यां, त्यारपठी तेज समस्या पूरवा माटें श्रीजा-
रतीयें वाणजट्टने पण पूठ्युं त्यारें वाणजट्टे हुंकार
शब्द पहेलो कह्यो अने पठी समस्या पूर्ति माटे त्रण
पद नवां कस्यां. “यस्यामुत्तुंगसौधाय, विलोलवदनां
वुजं ॥ विरराज विजावर्या, शतचंद्रं ननस्तलं”
भावार्थ:—उंची हवेलीनी उपर विलोल ठे वदनां-
वुज जेनुं, एवी स्त्रीनुं मुख रात्रिने विषे केहेवुं लागे ठे?
गणे सो चंद्रवालुं आकाश शोजतुं होय न

पगमां पड्या, ते वखतें ते स्त्रीयें नेपुरवाला चरण
 वडे वाणजट्टना मस्तकें प्रहार कख्यो. पादप्रहारनो
 शब्द सांजली तथा अत्यंत नम्र थइ गयेला वाणजट्ट-
 ने अपमान थवाथकी दुःख पामी मयूरजट्ट गोखनी
 नीचेंज उजा रह्या. ते वखतें वाणजट्टें पोतानी स्त्रीने
 नवीन काव्य वनावी कही वताव्युं केः—“गतप्राया रा
 त्रिः कृशतनुशशी शीर्यत इव, प्रदीपोयं निद्रावशमुपग
 तोघूर्णितइव ॥ प्रणामांतो मानस्त्यजसि न यथा त्वं
 कथमहो, कुचप्रत्यासत्या त्वदयमपि ते सुश्रु कठिनम्॥

जावार्थः—हे रूनी जकुटीवाली स्त्री ! रात्रि पण
 हवे गतप्राय थइ रही ठे. चंद्रमा पण कांति विनानो
 थइ गयो ठे. अने दीप पण निद्रावश एटले निस्तेज
 थइ गयो ठे. माटें हे स्त्री ! हवे तुं क्रोधनो त्याग कर.
 अने जगतमां क्रोध पण ज्यां सुधी अपराधी साणस
 तेने प्रणाम न करे त्यां सुधी होय ठे. माटे हवे
 में तने प्रणाम पण कख्यो तो पण तुं मान सुकती
 नथी, तेथी कठिण स्तन पालें रहेला तारा त्वदयने
 पण कठिनता आवी होय ? एम लागे ठे.

ए सर्वे मयूरजट्टें नीचें उजां उजां सांजळ्युं, अने
 गनी कलुं के हे वाण ! तने श्लोकनी अंतें ८

वाणजट्टनुं आ वाक्य सांजट्टुं तेथी राजायें तरत जाणुं के मयूरजट्ट कुष्टी थइ गया ठे. मयूरजट्टने कहुं के तमने शरीरे कुष्ट थयो ठे साटे ते मट्या पठी सजामां आवजा. ए सांजट्टी मयूरजट्ट शोकातुर थइ पोताने घेर जइ सूर्यने प्रत्यक्ष देव जाणी स्थिर मन राखी सूर्यनी नवीन सो श्लोकथी स्तुति करी. तेनुं नाम सूर्यशतक हाल पण प्रसिद्ध ठे. सूर्य प्रत्यक्ष थया, त्थारें मयूरजट्टें कहुं के हे देव ! आ मारा शरीरें कुष्ट थयो ठे तेनो तमें नाश करो. सूर्य कहुं के रत्ना देवीनी इठा विना गमन करवाने इच्छता एवा मने पण मारी स्त्रीयें कोढनो शाप आप्यो ठे, ते हजी सुधी पण मारा पादने विषे अनुजहुं हुं. तथापि मारा एक किरणना दानथी तमारा कोढनुं हुं आछादन करीश. एम कहीने सूर्य अंतर्धान थया. अने पोताना एक किरणें करी मयूरजट्टनो कुष्ट छूर कख्यो.

बीजे दिवसें मयूरजट्ट राजसजामां आव्या, तेने नीरोगी जोइ राजायें प्रशंसा करी कहुं के धन्य ठे मयूरजट्टनी विद्याने ? आ प्रशंसा वाणजट्टथी सहन न थइ, तेथी तेणें विचार कख्यो के मारे पण मारी विद्याना बलथी प्रशंसाने पात्र थवुं. एवुं धारी वाणजट्टें

कह्युं ते अयोग्य ठे, कारण के कोपने आधीन थयेखी
 स्त्रीनें सुनुत्व घटतुं नथी. परंतु “चंरि” एटले हे कोपयु-
 क्त स्त्रि! एवुं पद कहेवुं योग्य ठे. पितानां आवां वचन
 सांजली मयूरजट्टनी दीकरी पोतें सती होवाथी पोता-
 ना वापने स्वकीय चरित्र प्रगट करनारो निर्लज्ज जा-
 णी पोताना पिता उपर मुखमांथी तांबूलरस नाख्यो,
 अने शाप आप्यो के पुत्रीना मर्म प्रकाशवाथी तुं
 कोढीयो थइश. सतीना शापथी मयूरना शरीर उपर
 तरतज कोढ उत्पन्न थयो.

पठी खिन्न थयेला मयूरजट्ट पश्चात्तापयुक्त थइवेर
 आवी शरीर कुप्टयुक्त ठता वस्त्र पहरेरवाथी शरीर तो
 ढंकायुं अने गरदन उघामी रही तेथी तेना उपर रु-
 माल बींटी जोजराजानी सज्जामां गया. ते दिवसं छेपने
 लीधे वाण पंक्ति पण प्रथमथीज राजसज्जामां आ-
 वी वेग दृता. मयूरजट्टने आवता जोड़ वाणजट्ट
 श्लेपमां बोदया के “आवो वरकोढी” ए पदमां रा-
 जाने एम जणाव्युं के कुष्टी आव्यो. ए वान सांज-
 ली वृद्धनोज बुद्धिमान् होवाथी तरत समजी गया.
 कारण के वरक एवुं रुमालनुं नाम ठे अने गता उ-
 पर रुमाल बींदिलो राजायें जांयो. वरकी वरतें

ज्ञावार्थः—हे राजन् ! मस्तक उपर जटायें करी
 रमणीय तथा गण जे गणधरो तेनी पंक्ति जेने आ-
 सपास ठे एवा तथा शांकरांकित कहेतां मुक्तिनां चि-
 न्होथी युक्त एवा तथा सुशोचीत सर्वत्र जेने मंगल
 ठे एवा शंकर कहेतां सुखना करनारा युगादीश ए-
 टले युगना आदीश्वर जे श्रीरूपनदेव तमने श्रेय
 करो, ए श्लोकधी आशीर्वाद आपी वेग. नोज-
 राजायें पुण्युं के हे पंक्तिवर्य ! कांइ पण चमत्कार
 आप यथास्थित जाणता हो तो बतावो. त्थारें श्रीमा-
 नतुंगाचार्य कहेवा लाग्या के, अमारा इष्टदेव आदि-
 नाथ वगेरे तीर्थकरोनो एवो प्रताप ठे, के मारा हाथ
 पगसां सांकलयुक्त वेडीयो नाखो अने सर्व कमाड बंध
 करी तमारी मरजीसां आवे तेटलां तालां आपीने
 पूरो अने मारी पासैं तपास करवा प्राहारिको पण
 राखो अने जो हुं ते सर्व वेडीयोथी मुक्त पाउं, तो अ-
 मारा इष्टदेव खरा समजवा. आ प्रमाणें तारभूत
 चमत्कारयुक्त श्रीमानतुंगाचार्यनां वाक्य तांजलीने
 राजायें कणुं के तमारा देवनो महिमा जोवा अनारी
 छ्छा ठे. पढी सांकलो तथा वेडीयो अने तालां वगेरे
 मंगावी, सर्व अंग सांकल तथा वेडीयो बांधी, एव

